د تقلید حقیقت

لیکوال

محمودالحسن الجمیري

ژباړن

مومن مهاجر

۱۳۸۹- وږی/ ۲۰۱۰ زیږدیز-سپتمبر

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د کتاب ځانګړني

د کتاب نوم :: د تقليد حقيقت

ليکوال :: محمودالحسن الجميري

ژباړن :: مومن مهاجر

د خپرونو لړ :: (۱)

چاپشمېر :: (۱۰۰۰) ټوکه

کمپوز :: پخپله ژباړن

د موندلو ځای :: مکتبه قاسميه ، کاسي روډ-کوټه
افغان قرطاسيه ، مدد چوک-کندهار

د ژباړن د ايمېل ادرس :: muhajir222@yahoo.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

ټولو حقیقت پلټونکو ته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

بسم الله الرحمن الرحیم

د کتاب لیکلو انګیزه

ما په حنفي کورنۍ کې سترګې وغړولې، په حنفي کورنۍ کې لوی شوم، په حنفي ټولنه کې مې وخت تېر کړ او همدا رنګه مې زدکړې هم پر حنفي ښوونکو وکړې، له همدې امله مې د امام ابو حنیفة رحمه الله تقلید کاوه، ځکه زما پلار حنفي و.

تر دې وروسته چې کومو استادانو ما ته ښوونه وکړه او پر ما یې د علم احسان وکړ، هغوی هم حنفیان وو، پر همدې اساس حنفي مذهب زما په زړه او دماغ کې محکم شو، له همدې امله ما په غیرشعوري ډول هغه څه ویل چې د درالمختار لیکوال ویلي دي: (الحق مانحن علیه والباطل ما علیه خصومنا) یعنې موږ(احناف) پر حق او زموږ مخالفین (مالکیان، شوافع او حنبلیان) پر باطل دي.

له همدې وجې مې دا اړتیا نه احساسوله چې موږ تر کومه ځایه پر حق یو؟!

ځکه د امام صاحب رحمه الله لوړ شان، په فقه کې ډېر مهارت او د زمانې په اعتبار مخته والي ته په کتلو به مې د خپل مذهب پر خلاف هر حدیث لکه نه شي هسې ګاڼه او په بدن کې به مې د اغزو په څېر ننوت. له هغه څخه د ځان خلاصولو او تېښتې لپاره چې کومې لارې-چارې رانښوول شوې وې، هغه به مې ټولې پرې عملي کولې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنګه مې شعور بیدار شو؟

کله چې په څلورم ټولګي کې وم، نو د فقهي مشهور کتاب (شرح وقایه) مې ویله. یو وخت زموږ ګران استاد عبدالقیم حفظه الله د اذان پر مسئله بحث کاوه، په دې منځ کې یوه زدکوونکي له هغه څخه پوښتنه وکړه چې بلال ﷛ خو د تهجد اذان کاوه، موږ ولې عمل نه ورباندې کوو؟ استاد ځواب ورکړ چې دا زموږ مذهب نه دی، دا د امام شافعي رحمه الله مذهب دی.

په دې ورځ زما په ذهن کې دا پوښتنه پیدا شوه چې ځرنګه د رسول اکرم ﷺ په حضور کې د تهجد لپاره د بلال ﷛ اذان صحیح دی، خو موږ یې صحیح نه بولو؟! بله خبره مې دا واورېده چې په هره مسئله کې به د امام شافعي رحمه الله مذهب ناسم ثابتېدی او د امام ابوحنیفة رحمه الله مذهب صحیح. د دې ټولو په اورېدو مې په زړه کې دا خبره پیدا شوه چې ارومرو د یوې خبرې د پټولو هڅه کېږي. پر دې خبرې هغه وخت باوري شوم چې پلار مې بیا-بیا راته وویل چې نور کتابونه مه ګوره، یوازې د خپل درس کتابونه مطالعه کوه، خو د دې مشهور عربي متل چې: (بَنُوْادَمَ حَرِيْصٌ فِيْمَامُنِعَ) پر بنا مې د هرې مسئلې لپاره د څلورو مذاهبو د کتابونو مطالعه اړینه وبلله. کله چې به مې هغو کتابونو ته رجوع کوله، نو حقیقت به بل څه و.

په هر حال؛ انسان ته دا ډېره سخته ده چې هغه مذهب پرېږدي، چې د ده د پلار، مور، نیکه او استادانو مذهب وي، خو ایا دا عذر الله تعالی مني او ایا په دې سړی خلاصېدای شي؟ او که د یوې باطلې عقیدې سړی موږ ته دا عذر وړاندې کړي، نو ایا موږ د هغه عذر په دې ویلو منو چې د خپل محسن پر مذهب پاتې شه، ځکه دا ښاغلی ستا خواخوږی دی؟ هېڅکله نه! چې کله داسې ده نو موږ ولې دا د ځان لپاره دلیل بولو؟ ایا موږ له دې آیة څخه نه وېرېږو؟:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُواْ مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُواْ وَرَأَوُاْ الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الأَسْبَابُ. (البقرة: ۱۶۶ آية)

ژباړه: کله چې رهبران له خپلو پيروانو بېزاره شي، عذاب ووينې او ټول اسباب غوڅ شي.

په هر حال؛ بيا مې ورو-ورو د احاديثو خوا ته ميلان ډېر شو او د احاديثو لار مې خپله کړه، خو د دې په بدل کې مې استادانو دا سزا راکړه چې زه يې د بخاري او د احاديثو د نورو کتابونو د زدکړې له درسه وايستم او له بريليک پرته يې له مدرسې رخصت کړم. هذا جزاء من اتخذ حديثه مذهباً

همدا د تقليد او مقلدينو ماهيت دی چې له ډېره وخته ما هم غوټې پکې وهلې. اوس راشئ دا کتاب ولولئ او د خپل ځان په اړه پخپله پرېکړه وکړئ !.

والله يهدي الى سواء السبيل

محمودالحسن الجميري

د بنوري ټاون کراچي، جامعه اسلاميه، پخوانی زدکوونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

ان الحمدلله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذبالله من شرورانفسناومن سيئات اعمالنامن يهده الله فلامضل له ومن يضلله فلاهادى له. واشهد ان لااله الاالله وحده لاشريک له واشهدان محمداعبده ورسوله وصلى الله على امام الانبياء والمرسلين وعلى آله واصحابه اجمعين وعلى من تبعهم باحسان الى يوم الدين.

اما بعد: فقد قال الله تعالى في كتابه الكريم:

اتَّبِعُواْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلاَ تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِ أَوْلِيَاء قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ. (الاعراف، ۳ آية)

ژباړه: (اې مؤمنانو !) د هغه څه پیروي وکړئ چې ستاسو د رب له خوا درته نازل شو، له هغه پرته د نورو اولیاوو پیروي مه کوئ، ډېر لږ پند اخلئ.
رسول اکرم ﷺ ویلي دي:

تركتكم على بيضاء ليلهاكنهارهالايزيغ عنهابعدي الاهالک.

(رواه احمد، وقال رسول الله ﷺ تركت فيكم امرين لن تضلوماتمسكتم بهماكتاب الله وسنة نبيه، رواه مالک رحمه الله فى موطأباب ۴۶/ ۳والحاكم فى المستدرک والتبريزي فى المشكوة حديث ۱۸۶والسيوطي فى جامع الصغير حديث: ۲۹۳۷سلسة الاحاديث الصحية ۱۷۶۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: تاسو مې پر داسې نور پرېښوولاست چې شپه یې لکه ورځ داسې ده، له هلاکېدوونکي پرته بل څوک به ورڅخه وانه وړي.

څو ورځې وړاندې مې د (ترویحات خمسه) په نوم د میرمحمد رباني او (اغراض جلالین) په نوم د مولوي عبدالغني صاحب کتابونه ترلاسه کړل.

دغو دواړو پوهانو له خپل بې انصافه او تېري ډک دریځ سره د تقلید ثابتولو ناکامه هڅه کړې وه، بلکې لیکلي یې وو چې له تقلیده په لومړي ځل شیطان بېزاره او لاس پر سر شو او همدا دعوه د بنوري ټاون د جامعه اسلامیه استاد مولانا مفتي محمدولي دروېش صاحب هم پخپل کتاب (ایا د جنازې په لمانځه کې فاتحه سنت ده؟) کړې ده. تر دې لویه خبره خو یې لا دا کړې ده چې موسی ﷺ د خضر ﷺ مقلد و.

تر دې وړاندې چې زه پر دې بحث وکړم، درنو لوستونکو ته باید دا ووایم چې تقلید څه ته وایي، تعریف یې څه شی دی او ایا الله ﷻ په قرآن کریم کې د تقلید اجازه کړې ده؟ همدارنګه احناف او غیراحناف تېر شوي علماء تقلید ته په کومه سترګه ګوري او په دې اړه یې نظر څه دی؟.

تقلید د احنافو په اند:

۱- فان التقلید هوالاخذ بقول الغیر بغیر معرفة دلیله. (عقود رسم المفتي، صفحة ۲۳، للعلامه محمد ابن عابدین شامي)

یعنې له دلیل پرته د یو چا خبره منل تقلید دی.

۲- التقلید العمل بقول الغیر من غیرحجة. (مسلم الثبوت ۲/۳۵۰)

یعنې له دلیل پرته د یو چا خبره عملي کول تقلید دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- التقليد اتباع الانسان غيره فيما يقول او يفعل معتقدا الحقيقة فيه من غير نظروتامل في الدليل كان هذالمتبع جعل قول الغيراوفعله قلادة فى عنقه من غيرمطالبة الدليل. (د حسامي حاشيه)

ژباړه: تقليد دا دی چې يو څوک د بل چا د خبرې او فعل پيروي وکړي، خو د هغه دليل ته نظر ونه کړي، ګواکې دې سړي د هغه بل قول او فعل له دليل پرته پخپله غاړه کې د غاړکۍ په شان اچولی دی.

۴- قال ابن الهمام: التقليدالعمل بقول من ليس قوله احدى الحجج بلاحجة. (تيسيرالتحرير)

ژباړه: علامه ابن الهمام رحمه الله ويلي: تقليد د هغه چا خبره بې دليله منل چې قول يې دليل نه وي.

په قران کريم کې د تقليد غندنه:

اوس راشئ دا خبره پر قرآن کريم عرض کړو چې ايا زموږ لپاره له دليل پرته د يو چا د خبرې منل روا دي، که نه؟

الله ﷻ وايي:

قُلْ هَاتُواْ بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ. (البقرة، ۱۱۱ آية)

ژباړه: ته ورته ووايه (چې که پخپل فعل او قول کې) رښتيني ياست، نو دليل راوړئ!.

خو په هر وخت کې د مقلد ټګلار دا پاتې شوې چې کله هم له ده څخه د دليل غوښتنه شوې، نو ده په دليل کې د خپلو پلرونو او نيکه ګانو عمل وړاندې کړی او ويلي يې دي چې څومره بزرګانو دا کار کړی، ايا هغوی ټول بې لارې وو؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عین په همدې ډول چې کله یوه حنفي، یا شافعي او یا بل یوه ته ووایې چې وروره ! د الله قرآن کریم او یا نبوي حدیث خو داسې وایي، نو وایي زموږ پلار او نیکه تل په هدایه(کتاب) عمل کړی دی، زموږ لپاره هماغه کافي دي. قرآن کریم همدا خبره داسې بیانوي:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْاْ إِلَى مَا أَنزَلَ اللّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُواْ حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلاَ يَهْتَدُونَ. (المائده، ۱۰۴ آیة)

ژباړه: کله چې دوی ته وویل شي د الله نازل کړي کتاب او رسول ته راشئ ! دوی وایي موږ ته هغه څه بس دي چې له پلرونو راپاتې دي، ایا د دوی پلرونه داسې نه وو چې نه په هېڅ پوهېدل او نه پر هدایت وو؟.

فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا. (النساء، ۶۵ آیة)

ژباړه: ستا په رب قسم ! دوی تر هغو مومنان کېدای نه شي، تر څو چې خپلمنځي اختلافاتو کې تا دربېمګړی نه کړي، بیا ستا پر پرېکړه په ځان کې تکلیف احساس نه کړي او پوره تسلیم شي.

دا مبارک آیت وایي چې کوم څوک د رسول ﷺ په پرېکړه خوښ نه شي، هغه هېڅکله مومن کېدای نه شي.

د دغو آیتونو په رڼا کې تاسو پخپله پرېکړه وکړئ چې ایا اوس هم د تقلید په نارواتوب کې شک شته؟ ایا الله ﷻ له دلیل پرته په دین د عمل کولو امر کوي، که په دلیل سره؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ﷻ وايي:

وَلَاتَقفُ مَالَیْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ. (الاسراء، ۳۶ آية)

یعني په هغه شي مه پسې کېږه چې علم پرې نه لرې.

ايا دا ټول آیتونه د تقلید امر کوي، که له هغه منعه؟ اوس کېدای شي یو څوک دا ووايي چې موږ خو د خپلو علماوو پیروي کوو، علماء په دین پوهېږي او د الله ﷻ امر هم داسې دی:

فَاسْئَلُوْا اَهْلَ الذِّکْرِاِنْ کُنْتُمْ لَاتَعْلَمُوْنَ. (النحل، ۴۳ آية)

ژباړه: که د یو شي په اړه نه پوهېږئ، له علماوو پوښتنه وکړئ!

د اهل حدیثو عوام هم له خپلو علماوو پوښتنه کوي، نو څه وجه ده چې موږ ته بد ویل کېږي؟ نو ځواب دا دی:

که له چا څخه د پوښتنې نوم تقلید وي، نو بیا نن-سبا په ګرده نړۍ کې حنفي نشته، ځکه امام ابوحنیفة رحمه الله علیه خو په نړۍ کې وجود نه لري، هر سړی د خپلې سیمې له علماوو او مفتیانو څخه پوښتنه کوي، نو بیا خو دی د هماغه خپلې سیمې یا مسجد د امام مقلد شو، نه د امام صاحب. که یو څوک ووايي چې زموږ امام خو د امام ابوحنیفة رحمه الله قول راته بیانوي، ځکه نو موږ د خپل مسجد یا سیمې د امام مقلدین نه یو، بلکې د امام ابوحنیفة رحمه الله مقلدین یو، نو موږ وایو عین په همدې ډول چې کله یو څوک زموږ څخه پوښتنه کوي، نو د رسول اکرم ﷺ حدیث ورته بیانوو، له همدې وجې هغه زموږ مقلد نه، بلکې د رسول اکرم ﷺ مقلد دی.

بله خبره دا ده چې پورتنی آیت پخپله پر مقلدینو رد دی، نه تائید، ځکه که یو څوک علم ونه لري هغه پوښتنه کوي، تر پوښتنې وروسته پوهېږي. په آیت کې همداسې راغلي: ان کنتم لاتعلمون. یعنې که مو علم نه درلود، نو پوښتنه وکړئ، څو له هغه سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم عمل وکړئ. حال دا چې تقليد له څه دليل او حجت پرته د يو چا په خبره عمل کول، لکه څرنګه چې يې وړاندې له تعريف سره حوالې تېرې شوې.

همدارنګه امام شافعي رحمه الله په (فقه الاکبر) کې د تقليد تعريف داسې کوي:

التقليد قبول قول من لايدری ماقال من اين قال؟ وذالک لايکون علما. (الفقه الاکبر، ۷ صفحه)

يعنې تقليد د يو چا خبره منل پرته له دې چې څه وايي او له کومه ځايه يې دا خبره کړې ده؟ او دا علم نه دی.

دربيمه خبره دا ده چې الله ﷻ له علماوو څخه د هغوی د شخصي رايې د پوښتلو امر نه دی کړی، بلکې ويلي يې دي چې له هغوی څخه د الله ﷻ او رسول اکرم ﷺ د فرمان پوښتنه وکړئ چې هغوی څه وايي؟ حال دا چې نن-سبا هېڅ حنفي عالم پر قرآن او نبوي احاديثو فتوا نه ورکوي، بلکې پر شامي، فتاوی ديوبند، هدايه او نورو فتاواوو فتویٰ ورکوي. په داسې حال کې چې مستفتي يا پوښتنه کوونکی ليکي چې د قرآن او حديث په رڼا کې ځواب راکړئ. هو! هغه خلک به څنګه پر قرآن او حديث فتوا ورکوي، ځکه دوی نورو کتابونو ته هم د قرآن درجه ورکوي.

د احنافو وينا ده:

ان الهدايه کالقران قد نسخت من قبلها في الشرع من کتب. (مقدمة الهدايه، ۲ ټوک)

ژباړه: هدايه لکه قرآن داسې ده، په شريعت کې يې پخواني کتابونه ټول منسوخ کړل.

د احنافو مطلب دا دی چې؛ لکه څنګه چې تر قرآن کريم وړاندې ټول کتابونه منسوخ شوي، په هغوی عمل کول ګمراهي او کفر دی، همدارنګه چې تر هدايې وړاندې کوم کتابونه ليکل شوي، هغوی ټول منسوخ شوي دي، که څه هم هغه بخاري، مسلم، يا د امام مالک رحمه الله موطأ، يا د امام شافعي رحمه الله کتاب الام او يا د امام احمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

رحمة الله مسند وي. په دغو كتابونو عمل كوونكى ګويا په منسوخ شويو كتابونو عمل كوي او له اسلامه وتلى دى.

همدا خبره د شاولي الله صاحب په خوله هم واورئ !:

وترى العام سيماالیوم في كل قطريتقيدون بمذهب من مذاهب المتقدمين يرون خروج الانسان من مذهب من قلده ولوفي مسألة كالخروج من الملة كانه نبى بعث اليه وافترضت طاعته عليه وكان اوائل الامة قبل المأئة الرابعه غيرمتقيدين بمذهب واحد.

(التفهيمات الالهيه، ۱ ټوک، ۲۰٦ مخ. حجة الله البالغة ۱ ټوک، ۴۴۵ مخ)

ژباړه: عام خلک په ځانګړي ډول نن-سبا ؛ د مخکنيو د مذهب مقلدين دي، دوى داسې فکر کوي چې له هغه مذهبه چې دوى يې تقليد كوي، وتل، كه څه هم په يوه مسئله کې وي، ګواكې د اسلام پرېښوول دي، دوى خپل امام لكه نبي داسې بولي او اطاعت يې فرض ګڼي، حال دا چې د امت مخكني خلک تر څلورمې پېړۍ وړاندې د هېڅ مقلدين نه وو.

دې ته بيا ګوره ! احناف پر هر هغه چا لعنت وايي چې د امام ابوحنيفة رحمه الله قول ونه مني.

فلعنة ربنا اعدادرمل على من رد قول ابي حنيفة رحمه الله. (ردالمحتار، ۱ ټوک، ٦۳ مخ)

يعنې پر هغه چا دې د شګو په اندازه لعنت وي چې د امام صاحب قول نه مني.

اوس راشه زه تاسو ته دا وو وايم چې كومو نښاغلو د امام صاحب قول نه دى منلى چې اوس شپه او ورځ احناف پر هغوى لعنت وايي:

امام مالک، امام محمد، امام ابويوسف، امام شافعي، امام احمد بن حنبل، امام بخاري، امام نسائي، امام طحاوي، امام ابن حزم، امام ابن عبدالبر، امام نواوي او امام ابن تيمية رحمهم الله تعالى عليهم اجمعين.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور هم د امت ډېر لوی-لوی علماء شته چې د امام صاحب قول يې نه دی منلی، اوس نو تاسو فيصله وکړئ چې د امت پر داسې سترو علماوو لعنت ويل د احنافو ديندارې ده؟.

سره له دې چې رسول اکرم ﷺ ويلي چې کله زما په امت کې پنځلس خويونه موجود شي، نو پر هغوی به د الله ﷻ عذاب نازل شي، په هغوی کې يو هم (اذالعن اخرهذه الامة اولها.) (ترمذي حديث نمبر ٢٢١٠، ابن ماجه) يعنې کله چې د دې امت وروستني پر مخکنيو لعنت ووايي.

يو بل ځای رسول اکرم ﷺ وايي:

من لعن مومنافهو كقتله. (بخاري، كتاب الادب، باب ۴۴، حديث نمبر ۶۰۴۷)

يعنې پر مومن لعنت ويل لکه د هغه وژل داسې دي.

په نړۍ کې تر ټولو بد خلک هغه دي چې الله ﷻ د انبياوو په ژبه پرې لعنت ويلی دی. الله ﷻ پر بني اسرائيلو د داؤد او عيسی عليهما السلام په ژبه لعنت ويلی دی:

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُودَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوا وَّكَانُواْ يَعْتَدُونَ. (المائده، ۷۸ آية)

ژباړه: په بني اسرائيلو کې پر کافرانو شويو د داؤد او عيسی عليهما السلام په ژبه لعنت ويل شوی دی، دا له دې کبله چې دوی سرکښي کړې وه او تېری به يې کاوه.

خو په څلورو مذهبونو کې دا وياړ يوازې او يوازې احنافو ګټلی، ځکه په څلور سره فقهي مسلکونو کې يوازې دوی حلاله مني چې پر کوونکي او هغې ته هڅوونکي يې نبي کريم ﷺ لعنت ويلی دی.

عن ابن مسعود ﷺ قال: لعن رسول ﷺ المحلل والمحلل له. (رواه الترمذي وقال حديث حسن صحيح حديث نمبر ١١٢٠، ابوداؤد حديث نمبر ٢٠٧٦، ابن ماجه او دارمي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: له عبدالله بن مسعود ﷺ څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ پر هغه چا چې (تر دریيو طلاقونو وروسته د بل مېړمن) حلالوي او هغه چا چې دا مېړمن د ده لپاره حلالېږي، لعنت ویلی دی.

د احنافو ښېرا تر ننه یقینًا چا ته نه ده رسېدلې، خو د رسول الله ﷺ ښېرا نه ردېږي، تر قیامته به پاتې وي.

درنو لوستونکو! دا د مقلدینو له خوا د امامانو د منلو او احترام طریقه ده.

راځئ وړاندې ځو، که د یوه ساعت لپاره ومنو چې په (فَاسْئَلُوْا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَاتَعْلَمُوْنَ) سره تقلید ثابتېږي، نو راځئ وګورو د دې آیت په اړه د احنافو اند څه دی؟:

فَإِن كُنتَ فِي شَكٍّ مِّمَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَؤُونَ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكَ لَقَدْ جَاءكَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلاَ تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ. (یونس، ۹۴ آیة)

ژباړه: که ته د هغه څه په اړه شک لرې چې موږ درته نازل کړي، نو له هغو کسانو سوال وکړه چې تر تا مخکې کتاب (تورات او انجیل) لولي، بېشکه تا ته حق راغلی، نو هېڅکله له شک کوونکو څخه مه کېږه.

ایا دلته به هم احناف وایي چې رسول اکرم ﷺ ته الله ﷻ د یهودو او نصاراوو د تقلید امر کړی دی؟ که داسې نه وي او یقیناً ده هم نه، نو احناف د (فاسئل) ترجمه په تقلید نه کولای شي او نه به یې وکړي.

قرآن پخپله د خپلو ځینو مضامینو ترجمه کوي، نو معلومه شوه چې دلته د (فاسئلو) معنا تحقیق دی، نه تقلید. لکه احناف او نور مقلدین چې یې دعوه کوي او د آیت دا ترجمه موږ پخپله له ځانه نه ده کړې، بلکې د آیت مخکنۍ برخه همدا وايي:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلاَّ رِجَالاً نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُواْ أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ.

(النحل، ۴۳ آیة)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: موږ تر تا وړاندې نه وو لېږلي، مګر نارینه چې هغوی ته به مو وحې کوله، که په دې اړه معلومات نه لرئ نو د علم له خاوندانو پوښتنه وکړئ (یعنې تحقیق وکړئ).

که دلته د (فاسئلوا) ترجمه په تقلید وشي، نو بیا خو یې معنا دا شوه چې که تاسو د محمد ﷺ په نبوت کې شک لرئ، نو د علم د خاوندانو یعنې یهودو او نصاراوو تقلید وکړئ. حال دا چې هېڅ مفسر له دې آیته دا معنا نه ده اخیستې، آن موسی علیه السلام ته هم د قرآن کریم په شتون کې په تورات د عمل کولو اجازه نشته. **اللهم اهد قومي فانهم لایعلمون**

د تقلید په رد کې د صحابه کرامو رضي الله عنهم ویناوې:

اوس راځئ وګورو د تقلید په اړه د صحابه کرامو رایه څه وه:

وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال: لایقلداحدکم دینه رجلاان آمن آمن وان کفر کفر. (ارشاد الفحول، ۲ ټوک، ۳۵۷ مخ او اعلام الموقعین، ۲ ټوک، ۱۶۸ مخ)

ژباړه: له ابن مسعود رضي الله عنه څخه روایت دی چې هغه وویل: په تاسو کې هېڅوک باید د بل تقلید ونه کړي چې که هغه ایمان راوړي، دی ایمان راوړي، که هغه کافر کېږي دی هم کافر کېږي.

وقال ابن عباس رضی الله عنهما: یوشک ان تنزل علیکم حجارة من السماء اقول: قال رسول الله ﷺ وتقولون قال ابوبکروعمر. (زادالمعاد، ۲ ټوک، ۱۹۵ مخ)

ژباړه: عبدالله بن عباس رضی الله عنهما ویلي دي: ژر ده چې پر تاسو به له اسمانه ډبرې راواوري، ځکه زه د رسول الله ﷺ خبره درته کوم او تاسو وایاست ابوبکر داسې ویلي او عمر.

نن د مقلدینو حالت بالکل همداسې دی، کله چې له امامه یوه خبره نه وي نقل شوې، نو دوی هېڅکله د هغې منلو ته چمتو نه وي، همدارنګه که له امامه د حدیث پر خلاف کومه خبره رانقل شوې وي، نو دوی یې په هېڅ ډول نه پرېږدي، بلکې وایي: ایا

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ امام ته دا حديث نه و رسېدلی؟ چې هغه دا حديث نه دی عملي کړی، نو موږ يې ولې عملي کړو !.

د دوی مطلب دا دی چې زموږ امام ته د نبي کريم ﷺ هر حديث رسېدلی و. که يو څوک له دوی څخه پوښتنه وکړي چې ايا ستاسو امام له يو لک څلوېښت زره صحابه کرامو سره ليدلي وو؟ که وايي هو ! نو د ورځې په څېر ښکاره دروغ دي او که وايي ورسره ليدلي يې نه وو او يقيناً يې ورسره ليدلي هم نه وو، نو بيا به دا هم مني چې يقيناً ټول احاديث نه وو ورته رسېدلي.

اوس پوښتنه دا ده چې له امام مالک، امام شافعي، امام احمد بن حنبل، امام بخاري، امام مسلم او نورو محدثينو رحمة الله عليهم سره چې ستاسو د مذهب مخالف کوم حديثونه دي، دا هغوی له ځانه جوړ کړي دي، که هغوی له امام ابوحنيفة رحمه الله سره دښمني درلوده او يا يې غوښتل د هغه پر خلاف ځان ته مذهب او ډله جوړه کړي؟ حال دا چې د صحيح حديث په مقابل کې د صحابي قول او فعل هم حجت نه دی. دا خبره موږ له ځانه نه کوو، بلکې له ستر صحابي څخه يې وا وره ! عبدالله بن عمر رضی الله عنهما د يو چا د پوښتنې په ځواب کې وايي:

قال عبدالله بن عمر: ارأيت ان كان ابي نهى عنهاوصنعها رسول الله ﷺ آأمرابي يتبع ام امر رسول الله ﷺ؟ فقال الرجل: بل امر رسول الله! فقال: فقدصنعها رسول الله ﷺ.

(رواه الترمذي، باب ماجاء في التمتع رقم الحديث ۸۲۴)

ژباړه: عبدالله بن عمر رضی الله عنهما (يوه سړي ته چې له ده څخه يې د حج تمتع په اړه پوښتنه کړې وه) وويل: ته راته ووايه چې که زما پلار له حج تمتع منعه کړې وي، خو رسول اکرم ﷺ کړی وي، ايا ته زما د پلار پيروي کوې، که د رسول اکرم ﷺ؟ هغه سړي وويل: نه ! د رسول اکرم ﷺ پيروي کوم، نو عبدالله بن عمر رضی الله عنهما ورته وويل: بېشکه رسول اکرم ﷺ دا کار کړی دی.

له دې څخه دا خبره څرګنده شوه چې د صحابه کرامو ﷺ په اند هم د رسول اکرم ﷺ د حديث په مقابل کې د يو صحابي فعل او قول حجت نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تقلید په رد کې د احنافو ویناوې:

د مسلم الثبوت لیکوال لیکي:

اذلاواجب الاماواجبه الله ولم یوجب علی احدان یتمذهب بمذهب رجل من الائمـة. (مسلم الثبوت **۲** ټوک، **۳۵۵** مخ)

ژباړه: ځکه له هغه پرته واجب نشته چې الله ﷻ واجب کړی وي او پر هېڅا لازمه نه ده چې په امامانو کې د یوه مذهب پیروي وکړي.

بیا وایي:

اجمع المحققون علی منع العوام من تقلیدالصحابة. (مسلم الثبوت ۲ ټوک، ۲۵۶ مخ)

ژباړه: محققینو پر دې اجماع کړې چې عوامو ته د صحابه وو د تقلید اجازه نشته.

د دوی عجیب تقسیم دی، پر څان د امام تقلید فرض ګڼي، خو د صحابه کرامو تقلید روا نه بولي، سره له دې چې هغوی په علم، تقوا او پوهه کې تر امامانو څو چنده لوړ وو.

عوام د هغوی له تقلیده منعه کوي، دا نو د دې آیت مصداق دی: تِلْكَ اِذًا قِسْمَةٌ ضِيْزٰى. یعنې دا ډېر ظالمانه وېش دی.

ملا علي قاري حنفي لیکي:

ان الله لم یکلف احداان یکون حنفیا او مالکیا او شافعیا او حنبلیا بـل کلفهـم الله ان یعلمواالسنة. (شرح عین العلم، ۳۲۶ مخ)

ژباړه: الله ﷻ هېڅوک په دې نه دی مکلف کړی چې حنفي، مالکي، شافعي او حنبلي شي، بلکې الله ﷻ هر سړی د رسول اکرم ﷺ پر سنتو ملکف کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس راځئ دا وګورو چې ايا پخپله امام ابو حنيفة رحمة الله عليه د خپل تقليد امر کړی دی، که نه؟ !:

سئل ابوحنيفة اذا قلت قولا وكتاب الله يخالفه. قال اتركوا قولي بكتاب الله قال واذا قلت قولا وحديث رسول الله ﷺ يخالفه قال: اتركوا قولي بخبر الرسول. (عقدالجيد ۴۵ مخ)

ژباړه: له امام ابو حنيفة رحمه الله څخه يو چا پوښتنه وکړه چې که ته داسې خبره وکړې چې هغه له قرآن کريم سره مخالفه وي، نو موږ څه وکړو ؟ده وويل: د قرآن کريم په مقابل کې زما خبره پرېږدئ. له هغه څخه بيا پوښتنه وشوه چې که ستا خبره د رسول اکرم ﷺ له حديث سره مخالفه وي، بيا څه وکړو ؟ ده ځواب ورکړ: د رسول اکرم ﷺ د حديث په مقابل کې زما خبره پرېږدئ.

اوس راشئ دا وګورو چې امام ابو حنيفة رحمه الله د يو چا تقليد کاوه، که نه؟ !.

اني لااقلدالتابعي لانهم رجال ونحن رجال ولايصح تقليدهم. (نورالانوار، ۲۱۹ مخ)

ژباړه: امام ابو حنيفة رحمه الله وايي: زه د تابعي تقليد نه کوم، ځکه دی هم يو سړی دی، زه هم. د دوی تقليد صحيح نه دی.

همدارنګه علامه شامي حنفي ليکي:

اذا صح الحديث وكان على خلاف المذهب عمل بالحديث ويكون ذالک مذهبه ولايخرج مقلده عن كونه حنفيابالعمل به فقد صح عن ابي انه قال: اذا صح الحديث فهو مذهبي. (شرح عقود رسم المفتي، لابن عابدين، ۱۹ مخ.

ژباړه: کله چې حديث صحيح شي او د مذهب مخالف وي، نو په حديث عمل کېږي او دا د امام صاحب مذهب هم دی او په دې سره د امام صاحب مقلد له تقليده نه وزي، ځکه امام صاحب ويلي دي: کله چې حديث صحيح شي، هماغه زما مذهب دی.

همدارنګه وړاندې ليکي:

فاذا ظهرله صحة مذهب غيرامامه في واقعة لم يجزله ان يقلدامامه. (شرح عقود رسم المفتي، ۲۴ مخ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که یو چا ته په یوه واقعه کې له خپل امام پرته د بل امام مذهب پر حق وبرېښي، نو ده ته روا نه ده چې د خپل امام تقلید وکړي.

د دغو ټولو خبرو او دلایلو تر لوستلو وروسته که مقلد ډاډمن نه وي، نو بیا مورږ د ده په اړه هغه خبره کوو چې علامه عبدالحي لکهنوي حنفي کړې ده:

قدتعصبوافی الحنفیة تعصباشدیداوالتزموابمافی الفتاوا التزاماشدیداوان وجدواحدیثاصحیحاواثرا صریحاعلی خلافه وزعمواانه لوکان هذا صحیا لاخذ صاحب المذهب ولم یحکم بخلافه وهذاجهل منهم. (النفع الکبیر، ۱۴۵ مخ)

ژباړه: د احنافو یوه ډله په سخت تعصب اخته ده او په ډېره کلکه د فتاواوو په کتابونو پورې نښتي دي، که دوی کوم صحیح حدیث او یا اثر پیدا کړي چې د دوی د مذهب مخالف وي، نو وايي: که دا حدیث صحیح وای، امام صاحب به ارومرو له دې سره سمه فتویٰ ورکولای، د هغه پر خلاف به یې پرېکړه نه کوله او دا د دوی ناپوهي ده.

د تېرو شویو امامانو مذهب:

شاید اوس د یو چا په ذهن کې دا خیال پیدا شي چې که د تقلید په اړه د دغو سترو شخصیتونو دا نظر او فتوا وي، نو هغوی ولې تقلید کاوه؟!.

نو راشئ اوس زه دا درته ووایم چې هغوی تقلید کاوه، که نه؟ په یاد ولرئ چې کله زه وایم فلاني حنفي، یا مالکي، یا شافعي او یا حنبلي، نو د دې مطلب دا نه دی چې هغه تقلید کاوه، بلکې هر یو له خپل دلیل او اجتهاد سره سم روان و. که څوک دا پوښتنه وکړي چې بیا نو حنفي ولې بلل کېږي؟ نو ځواب یې دا دی؛ د دوی د استدلال ډول او استنباط شکل عین هغه ډول و لکه د دوی د مشرانو او استادانو، ځکه نو دوی ته حنفي ویل کېږي. دا مطلب یې نه دی چې دوی په هر څه کې تقلید کاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثلاً د امام ابو حنيفة رحمه الله لوى شاګردان امام ابو يوسف او امام محمد رحمهما الله وو او دوى په دې معنا حنفيان وو چې دوى په هغه مکتب کې زد کړې کړې وې، چې مشر او مؤسس يې امام ابو حنيفة رحمه الله و. په دې معنا حنفيان نه وو چې د ده تقليد يې کاوه، ځکه د مقلد لپاره په هېڅ صورت دا روا نه ده چې د خپل امام خبره رد کړي.

سره له دې چې امام ابو يوسف او امام محمد رحمه الله په درې ثلثه مسايلو کې له خپل استاد سره مخالفت کړى دى. همدارنګه د امام مالک، امام شافعي او امام احمد رحمهم الله له فکري مکتب سره تړاو درلودونکي هم دوى ته منسوبېږي، خو مقلدينو يو هم نه دى معاف کړى، د هر يوه په غاړه کې يې د تقليد رسۍ وراچولې ده، آن شاګردان يې هم د خپل استاد مقلدين بللي دي. حال دا چې په هغوى کې يوه هم نه ځان حنفي، نه مالکي، نه شافعي او نه حنبلي بللى دى، او که هغه مسايل راغونډ کړل شي چې د غو شاګرانو له خپلو استادانو سره پکې مخالفت کړى، نو يو لوى کتاب ترې جوړېداى شي.

تاسو پخپله وګورئ! مقلدين چې کوم نباغلي د حنفي يا شافعي په نوم يادوي، هغوى د خپل ځان په اړه څه ليکي؟! علامه شامي ليکي:

الائمة الشافعيه کالقفال والشيخ ابن علي والقاضي حسين رحمهم الله کانوايقولون لسنامقلدين للشافعي بل وافق راينارايه ويقال مثله في اصحاب ابي حنيفه رحمه الله مثل ابي يوسف ومحمدرحمهماالله بالاولى وقد خالفاه فى کثيرمن الفروع. (عقود رسم المفتي، ۲۵ مخ)

ژباړه: شافعي امامانو لکه: قفال، شيخ ابن علي او قاضي حسين ويلي؛ موږ د امام شافعي رحمه الله مقلدين نه يو، بلکې زموږ رايه د هغه له رايې سره برابره شوې ده او د امام ابو حنيفة رحمه الله د اصحابو امام ابو يوسف او امام محمد رحمهما الله په اړه همداسې ويل کېداى شي، ځکه هغوى په ډېرو مسايلو کې له امام صاحب سره مخالفت کړى دى.

همدارنګه امام طحاوي رحمه الله هم په کتاب الاثار کې د امام صاحب ډېر مسايل رد کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قال الطحاوي لابن حربويه لايقلدالاعصبي اوغبي. (عقود رسم المفتي، **۲۶** مخ)

ژباړه: امام طحاوي ابن حربويه ته ويلي چې تقليد يا متعصب کوي او يا غبي.

همدارنګه د روح المعاني ليکوال علامه الوسي حنفي ليکي:

ان کان للضلالة اب فالتقليدابوها. (روح المعاني، لومړی ټوک، **۹۷** مخ)

ژباړه: که ګمراهي پلار ولري، نو تقليد يې پلار دی.

همدارنګه امام نووي شافعي رحمه الله چې په منځلاريتوب کې يوه بېلګه وه، د امام شافعي رحمه الله ډېر هغه مسايل چې د صحيحو احاديثو مخالف وو، رد کړي او صحيح احاديث يې خپل مذهب ګرځولی دی. پخپله د النووي المجموع وګورئ او ليکلي يې دي چې همدا د امام شافعي رحمه الله مذهب دی، ځکه د امام شافعي رحمه الله وينا ده: **اذا صح الحديث فهو مذهبي.** يعنې صحيح حديث زما مذهب دی.

خو د اوسنيو احنافو په اند چې څوک د امام صاحب قول پرېږدي، په صحيح حديث عمل وکړي، نو هغه له سمې لارې اوړي. د سپکو-سپورو لايق ګرځي او په دې هر څوک ښه خبر دی. پر دې سربېره لوی ظلم دا دی چې صحيح حديث په ناسمو تاويلونو د خپل مذهب تابع کوي. د ايمان غوښتنه خو دا ده چې مذهب د صحيح حديث تابع شوی وای.

رسول اکرم ﷺ وايي:

لايؤمن احدکم حتى يکون هواه تابعالماجئت به. (رواه البغوي في شرح السنة والنووي في اربعينه وقال هذاحديث حسن رقم الحديث **۴۱** وهو صحيح معنا)

ژباړه: په تاسو کې هېڅوک تر هغو مومن نه دی چې نفسي غوښتنې يې زما د راوړي دين تابع نه شي.

پر دې لوی جرم د احنافو سترو علماوو هم اقرار کړی چې په هغوی کې يو مولوي اشرف علي تهانوي هم دی، نوموړی ليکي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې مقلدين خپل امامان له تېروتنې معصوم او د هغوی پيروي فرض بولي او په دې باور دي چې که څه هم د امام صاحب قول هر څومره د صحيح حديث مخالف دی، دليل يې له قياس پرته بل شی نه دی. بيا هم په حديث کې د ډېرې نيمګړتياوې راباسي او په ډېرو ليرو تاويلونو سره هغه حديث ردوي، خو د امام قول نه پرېږدي. دا سې تقليد حرام او د الله ﷻ د دې قول مصداق دی:

اتخذوا احبارهم ورهبانهم اربابامن دون الله. (فتاویٰ امداديه، ۴ جلد، ۹۰ صفحه)

يعنې دوی خپل علماء او پوهان له الله ﷻ پرته په ربوبيت نيولي وو.

د قران کريم او نبوي احاديثو پر خلاف د علامه کرخي حنفي له خوا د اصولو جوړول

قرآن کريم او نبوي احاديث د بېځايه تاويلونو په مټ د خپل مذهب تابع کول د احنافو اساسي اصول دي، آن ځينو حنفي علماوو ويلي: کوم آيت يا حديث چې زموږ د مذهب مخالف وي، هغه آيت يا حديث منسوخ دی.

وګوره ! دوی ليکي:

ان کل آيت تخالف قول اصحابنافانهاتحمل على النسخ اوعلى الترجيح والاولى تحمل على التأويل من جهة التوفيق. (اصول الکرخي، ۸ مخ)

ژباړه: هر آيت چې زموږ د مذهبي علماوو له قوله مخالف وي، هغه يا منسوخ دی يا به پر ترجيح حمل کېږي او ښه خبره دا ده چې تاويل پکې وشي، ترڅو زموږ د مذهب او آيت تر منځ توفيق راشي.

بل ځای ليکي:

ان کل خبريجئ بخلاف قول اصحابنافانه يحمل على النسخ اوعلى انه معارض بمثله.

(اصول الکرخي، ۲۹ مخ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: هر هغه حدیث چې زموږ د مذهبي علماوو د قول پر خلاف وي، هغه به یا پر نسخه او یا پر دې حمل کېږي چې په مقابل کې یې بل داسې حدیث شته چې زموږ تائید کوي.

د مکې مشرکینو هم رسول اکرم ﷺ ته عین همدا ډول اصول وړاندې کړي وو او ورته ویل به یې:

د قرآن کومه برخه چې زموږ د عقایدو مخالفه ده، هغه منسوخه کړه، بیا دې خبره منو او ایمان درباندې راوړو. اعاذنا الله من مثل هذالتحریف

پر ملائکو د تقلید تور لګول

اوس خپل اصلي بحث ته ځو چې په هغه کې میرمحمد صاحب شیطان لومړی غیرمقلد بللی، نوموړی لیکي:

کله چې ادم ؑ د خپل وخت خلیفه یا امام اعظم شو، نو ملائکو یې تقلید وکړ چې د ادم د مقلدینو په نوم مشهوره شوې او دوی لومړني مقلدین وو. په اول ځل چې چا له تقلیده تېښته وکړه هغه شیطان وو، عین په همدې ډول په محمدي امت کې د امام اعظم رحمه الله له تقلیده د تښتېدونکو نوم غیرمقلدین دی چې د ابلیس لعین پیروي او تقلید په خوښي خپلوي، خو د امام اعظم رحمه الله له تقلیده تښتي. احناف د امام اعظم رحمه الله مقلدین دي او د ملائکو په شان د خپل ستر امام په تقلید ویاړي. د نوموړي د خبرې خلاصه دا شوه چې د امام اعظم تقلید نه کوونکی یا شیطان او یا د هغه یار دی، خو څوک چې د هغه تقلید کوي، هغه یا فرشته او یا د هغوی پر لار روان دی.

ځواب: لومړی خبره دا ده چې تا ادم ؑ خلیفه یا امام اعظم بللی، نو ته یو ځل دا ووایه چې خلیفه څه ته وایي؟!.

الخلیفه: الامام الذي لیس فوقه امام. یعني خلیفه هغه امام ته وایي چې تر ده پورته بل امام نه وي، نو تا په کوم دلیل امام ابوحنیفة رحمه الله امام اعظم کړ؟ ایا د هغه په حق

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې کوم قرآني آیت نازل شوی دی چې دی امام اعظم دی؟ لکه ابراهیم ﷺ ته چې الله ﷻ ویلي دي:

قَالَ إِنِّي جَاعِلُکَ لِلنَّاسِ إِمَامًا. (البقرة، ۱۲۴ آیة)

یعنې الله ﷻ وویل: زه تا خلکو ته امام ټاکم.

اوس چې تا ابوحنیفة رحمه الله لوی امام کړ، نو څرګنده شوه چې ته د ادم ﷺ امامت نه منې او په دې سره ته د ابلیس ملګری او غیرمقلد شوې.

نوموړې عالم بیا لیکلي چې فرشتو د ادم ﷺ تقلید وکړ او د ادم ﷺ د مقلدینو په نوم مشهورې شوې. حیراني ده، دعوه خو د فاضل او حکیم کوې، خو دومره ستره تېروتنه دې کړې چې د علم او پوهې جنازه دې ښخه کړې ده. ته په دې هم خبر نه یې چې الله ﷻ ادم ﷺ د ځمکې لپاره د خلیفه په حیث را لېږلی و، نه د اسمان لپاره؛ چې ملائکې هم د دوی په تقلید او اطاعت مکلفې وې. داسې معلومېږي چې ته د قرآن کریم په تفسیر هم خبر نه یې، نو دې آیت ته وګوره !:

إِذْ قَالَ رَبُّکَ لِلْمَلاَئِکَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً. (البقرة، ۳۰ آیة)

یعنې هغه وخت درياد کړه چې ستا رب ملائکو ته وویل: زه په ځمکه کې خلیفه پیدا کوم.

د تفسیر جلالین لیکوال د دې آیت په تفسیر کې لیکي: **یخلفني في تنفیذاحکامي فیهاوهوآدم. (تفسیر جلالین، ۸ مخ)**

یعنې دی به په ځمکه کې د احکامو په پلي کولو کې زما خلیفه وي او هغه ادم ﷺ دی.

بله خبره دا ده چې تا ادم ﷺ د ملائکو امام بللی، سره له دې چې ادم ﷺ د فرشتو امام نه و، لکه په پورتني آیت سره چې ثابته شوه. فرشتو چې ادم ﷺ ته کومه سجده کړې وه، هغه د الله ﷻ په امر وه؛ نه د ادم ﷺ په امر. ته د تقلید په نشه کې دومره بې سده

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی یې چې د فرشتو په غاړه کې دې هم د تقلید رسۍ وراچولې ده او وړاندې دې موسیٰ ﷺ د خضر ﷺ مقلد بللی دی. یعنې فرشتې هم مقلدې دي، انبیاء کرام هم، خو امام یوازې ابوحنیفة رحمه الله دی.

د حیرانتیا ځای خو دا دی چې کله یو څوک امام ابوحنیفة رحمه الله ته مقلد وو ایي، نو پر تاسو بده لګېږي، خو پخپله مو له فرشتو نیولې تر انبیاوو ټول مقلدین کړي دي.

او بیا دې وړاندې لیکلي چې فرشتې لومړنۍ مقلدینې شوې، نو پوښتنه دا ده چې ملائکې چا د آدم ﷺ مقلدینې وبللې، تاسو؛ که الله ﷻ او یا رسول اکرم ﷺ؟ که تاسو یاست، نو ستاسو خبره خو هېڅ ته حجت نه ده، ځکه نو موږ هغه څه درته وایو چې الله ﷻ یې امر راته کړی دی:

قُلْ هَاتُواْ بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ. (البقرة، ۱۱۱ آیة)

یعنې که تاسو رښتیا وایاست، نو دلیل مو راوړئ.

بیا مو ویلي چې له دې تقلیده تښتېدونکی ابلیس و، نو زه وایم آدم ﷺ شیطان ته هېڅ حکم نه و کړی چې ده یې اطاعت کړی وای او دا ستاسو علمي خیانت دی چې وایاست: ابلیس د آدم ﷺ له اطاعته تښتېدی، بلکې ابلیس د الله ﷻ له اطاعته تښتېدلی و.

قرآن کریم وګوره؛ نو به درته څرګنده شي چې ستا خبره تر کومه ځایه کره ده؟! الله ﷻ خو وایي: (ففسق عن امرربه) یعنې شیطان د خپل رب د امر له منلو سرغړونه وکړه. او که ستا دعوه دا وي چې یو چا ته سجده کول د هغه تقلید او اطاعت وي، نو دا دعوه دې هم بېځایه ده، ځکه د یوسف ﷺ په اړه ویل شوي: (وخرواله سجدا) یعنې یوسف ﷺ ته د هغه مورو پلار او ورونو ټولو سجده وکړه، خو له دې سره-سره هېچا نه دي ویلي چې یعقوب ﷺ له خپلو زامنو سره یو ځای د یوسف ﷺ مقلد و. **فافهم ولاتکن من الغافلین الضالین**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میرمحمد له خوا شیطان لومړی غیرمقلد بلل

نوموړي لیکي چې په تاریخ کې شیطان لومړنی غیرمقلد و. دی خپله دا ادعا داسې بیانوي:

باید پوه شې چې شیطان لومړنی شخص و چې په ډاګه یې د نه تقلید لار خپله کړه او هغه له دې امله چې د الله ﷻ حکم یې ونه مانه او د خپلو نفسي غوښتنو پیروي یې وکړه.

راشئ قرآن کریم ته غوږ شو چې هغه څه وایي؛ ایا هغه د الله ﷻ اطاعت وکړ او که یې د خپلو نفسي غوښتنو تقلید؟!

الله ﷻ وایي: (فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِرَبِّه) یعنې شیطان د خپل رب له امره سرغړونه وکړه.

معلومه شوه چې شیطان د خپل رب په نه اطاعت کولو ګمراه شوی، بلکې تر هر چا لوی ګمراه دی.

بل ځای الله ﷻ وایي:

وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ اِتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِهُدًى مِّنَ اللهِ.

ژباړه: څوک تر هغه چا ډېر بې لارې یا ګمراه دی چې له الٰهي هدایت پرته یې د خپلو نفسي غوښتنو پیروي کړې وي؟!.

بل ځای الله ﷻ وایي:

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ.

یعنې تا هغه سړی ونه لید چې خپل خواهش یې الله وګرزاوه او الله ﷻ له پوهې سره-سره بې لارې کړ.

له دغو دلایلو څخه موږ ته د ورځې په څېر جوته شوه چې شیطان لومړی کس و چې د خپلو نفسي غوښتنو پیروي یې وکړه، د هغو مقلد شو او په عامه توګه د یوه ړانده مقلد په توګه راڅرګند شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

احنافو ته هم موږ هغه نصیحت کوو، چې الله ﷻ ټول انسانیت ته کړی دی او هغه دا چې:

اتَّبِعُواْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلاَ تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِ أَوْلِيَاء قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ. (الاعراف، ۳ آیة)

ژباړه: د هغه څه پیروي وکړئ چې ستاسو د رب له خوا در ته نازل کړل شوي، له هغه پرته د نورو ولیانو پیروي مه کوئ، په تاسو کې پند اخیستونکي ډېر کم دي.

بل ځای الله ﷻ وايي:

وَمَااخْتَلَفْتُمْ فِيْهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ اِلَى اللهِ. (الشورىٰ، ۱۰ آیة)

ژباړه: په کوم شي کې چې تاسو اختلاف کړی، د هغه فیصله الله ﷻ ته وسپارئ!.

بل ځای الله ﷻ وايي:

وَلاَ تَتَّبِعُواْ أَهْوَاء قَوْمٍ قَدْ ضَلُّواْ مِن قَبْلُ وَأَضَلُّواْ كَثِيرًا وَضَلُّواْ عَن سَوَاء السَّبِيلِ.

(المائدة، ۷۷ آیة)

ژباړه: د هغه قوم پیروي مه کوئ چې وړاندې بې لارې شوی، نور یې هم ډېر بې لارې کړي او له سمې لارې اوښتي دي.

بل ځای الله ﷻ فرمايي:

وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءهُم بَعْدَ الَّذِي جَاءكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللّهِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ نَصِيرٍ.

(البقرة، ۱۲۰ آیة)

ژباړه: که دې وروسته تر هغه چې علم درکول شو، د دوی د هوا پیروي وکړه، نو نه الله ستا دوست او نه مرستندوی دی.

دا خبره خو د ورځې په څېر څرګنده وه چې ادم علیه السلام ته سجده کول د الله ﷻ امر و، خو ده له دې سره-سره هغه ونه مانه او د خپلې نفسي غوښتنې پیروي یې وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميرمحمد صاحب وايي مقلدين د ملائکو او غيرمقلدين د شيطان په څېر دي.
اوس تاسو وواياست چې ايا مقلدين د ملائکو په څېر دي، که د هغه شيطان په څېر چې تر هر څه وړاندې يې د خپل نفس تقليد وکړ؟!.
ميرمحمد صاحب وړاندې ليکي: غيرمقلدين د شيطان تقليد په خوشحالي کوي، خو د امام اعظم رحمه الله له تقليده تښتي.
زه وايم مقلدين په ډېري خوشحالي د شيطان تقليد کوي، خو د هغه چا له تقليده تښتي چې الله ﷻ د ټول امت امام اعظم، بلکې امام الانبياء ګرځولی دی. د هغه د پيروي امر يې کړی او د دې شاهدي پخپله قرآن ورکړې ده:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءنَا. (لقمان، ۲۱ آية)

ژباړه: کله چې دوی (کفارو) ته وويل شي؛ هغه څه ته راشئ چې الله نازل کړي، دوی وايي موږ د هغه څه پيروي کوو چې پلرونه مو پرې موندلي دي.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْاْ إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُواْ حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءنَا.

(المائدة، ۱۰۴ آية)

ژباړه: کله چې دوی ته وويل شي چې د الله ﷻ نازل کړي (کتاب) او د رسول (احاديثو) ته راشئ، دوی وويل: موږ ته هغه څه کافي دي چې خپل پلرونه مو پرې پيدا کړي دي.
نو راشئ موږ له الله ﷻ څخه سوال کوو چې څوک ستا د نبي پرېکړه نه مني، د امام په قول پورې نښتی وي، ستا په احاديثو تر هغو عمل نه کوي چې د امام ابوحنيفة رحمه الله تا په نه وي پرې لګېدلي او د هغه له رايې سره موافق نه وي، نو ايا دا سړی د رسول الله ﷺ پيروي کوي، که د شيطان؟.
الله ﷻ وايي:

فَاِنْ لَمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَکَ فَاعْلَمْ اَنَّمَا يَتَّبِعُوْنَ اَهْوَائَهُمْ. (القصص، ۵۰ آية)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: که دوی ستا خبره ونه منله، نو پوه شه چې دوی د خپلو خواهشاتو پیروي کوي.

ځرګنده شوه چې مقلدین له ډېره وخته په دې زړه ناروغي اخته دي چې هر وخت دوی قرآن او سنت ته راوبلل شي، نو دوی مخونه ترې اړوي او د خپل عمل په استدلال کې نیکه ګان او پلرونه وړاندې کوي. الله ﷻ هم موږ ته د داسې کسانو په اړه خبرداری راکړی چې که دوی د محمد ﷺ خبره ونه منله، نو باور وکړئ چې دا خلک یوازې د خپلو نفسي غوښتنو په طلب کې سرګردان او لالهاند دي.

د مولوي عبدالغني جابروي او مولوي محمدولي درویش یوه شبهه او د هغې ځواب

مولوي عبدالغني جابروي صاحب پخپل کتاب اغراض جلالین کې د دې آیت: (خَلَقْتَنِي مِنْ نَّارٍوَّخَلَقْتَهُ مِنْ طِيْنٍ) په تشریح کې لیکي: شیطان لومړنی هغه کس و چې تقلید یې پرېښود، بیا په استفهامي ډول وایي: که هغه مقلد و، نو تاسو ووایاست چې د چا مقلد و؟ نو چې د هغه مقلدوالی نه شی ثابتولای، ځرګنده شوه چې هغه غیرمقلد و!!!.

همدا دعوه مولوي محمدولي درویش صاحب پخپل کتاب (ایا د جنازې په لمانځه کې د فاتحې ویل سنت دي؟) هم کړې ده.

که څه هم د میرمحمدصاحب د ځواب په ترڅ کې د دواړو ځواب شوی دی، خو بیا هم اړینه ګڼم چې دوی ته پخپل انداز ځواب ورکړم.

ځواب: لکه څنګه چې ستاسو دعوه ده چې شیطان لومړنی غیرمقلد و، نو زموږ دعوه دا ده چې ملائکې لومړنۍ غیرمقلدې وې. که تاسو وایاست چې نه هغوی مقلدې وې، نو ووایه د چا مقلدې وې؟ نو که تاسو د ملائکو تقلید هېڅکله نه شی ثابتولای، نو ومنئ او ایمان راوړئ چې ملائکې غیرمقلدې وې او دلیل یې د الله ﷻ دا قول دی: (اِنِّـیْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

جَاعِلٌ فِیْ الْاَرْضِ خَلِیْفَةً) ځکه په دې آیت کې الله ﷻ ویلي چې زه په ځمکه کې خلیفه پیدا کوم، دا سې یې نه دي ویلي چې په آسمان کې خلیفه پیدا کو.

د تقلید او اتباع توپیر

وړاندې تر دې چې د میرمحمدصاحب د یوې بلې هغه شبهې ځواب ورکړم چې په هغې کې یې هڅه کړې چې موسیٰ علیه السلام د خضر مقلد کړي. اړینه ګڼم چې د تقلید او اتباع تر منځ توپیر واضیح کړم.

د تقلید تعریف مو وړاندې په پوره تفصیل سره په څو پاڼو کې ذکر کړ، چې لنډ حاصل یې دا و چې له دلیل پرته د یو چا خبره منل، خو د بنوري ټاون د مدرسې استاد او مفتي ښاغلی محمدولي درویش پر ضد ولاړ دی او وایي د اتباع او تقلید تر منځ هیڅ توپیر نشته، بلکې دواړه د یوه شي دوه نومونه دي، ځکه په قرآن کریم کې د تقلید لپاره د اتباع لفظ هم کارول شوی دی، لکه چې وایي: (فَاتَّبَعُوْا اَمْرَ فِرْعَوْنَ) یعنې هغوی د فرعون د حکم اتباع وکړه، همدارنګه په یو بل ځای کې وایي: (قَالُوْا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَیْهِ اٰبَآءَ نَا) یعنې موږ به د هغه څه پیروي کوو چې خپل پلرونه مو پرې موندلي دي. نو څرګنده شوه چې تقلید اتباع ده او هیڅ توپیر نه لري.

ځواب: لومړی خبره دا ده چې میرمحمد صاحب د امت ټول علماء حنفي او که غیرحنفي دي، دروغجن بللي، ځکه هغوی د تقلید او اتباع تر منځ توپیر کړی او تقلید یې غندلی دی.

یو ځل بیا د دې مضمون لومړنیو برخو ته پاملرنه وکړئ او بیا وړاندې لاړ شئ! زموږ دعوه همدا ده چې تقلید سراسر غلط کار او ضلالت دی، خو ستا د پوهاوي لپاره یو څو خبرې کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په التوضیح والتلویح کې وايي: **فالمعرفة ادارک الجزئیات عن دلیل فخرج التقلید.** (التوضیح والتلویح، ۱۱ مخ)

یعنې په دلیل سره د جزئیاتو درک ته معرفت وايي، نو په دې سره تقلید ووت، (ځکه هلته د دلیل پېژندنه نه وي).

همدارنګه امام شافعي رحمه الله هم تقلید جهل او ناپوهي بللې او ویلي یې دي:

وبالظن والتقلید لایحصل العلم والمعرفة. (فقه الاکبر، ۷ مخ)

په ګمان او تقلید علم او معرفت نه حاصلېږي.

بیا وړاندې وايي: **(وذالک لایکون علما)** تقلید پوهه نه، بلکې ناپوهي ده.

همدارنګه د امام احمد بن حنبل رحمه الله وینا ده:

لا تقلیدنی ولاتقلید مالکا ولاالشافعي ولا الاوزاعي ولاالثوري وخذمن حیث اخذوا. (الاعلام، ۲ ټوک، ۳۲ مخ)

ژباړه: مه زما، مه د مالک، مه د شافعي، مه د اوزاعي او مه د ثوري تقلید کوه، ته هم له هغه ځایه اخذ کوه له کومه ځایه چې دوی کړی دی.

همدارنګه علامه الوسي حنفي هم تقلید ګمراهي بللې او لیکلي یې دي: **ان کان للضلالة فالتقلید ابوها.** (روح المعاني، لومړی ټوک، ۹۷ مخ)

یعنې که ګمراهۍ پلار درلوداى، تقلید به یې پلار واى.

همداراز علامه طحاوي حنفي رحمه الله لیکي: **لایقلیدالاعصبي او غبي.**

یعنې له متعصب او سخت ناپوه پرته بل څوک تقلید نه کوي. (عقودالرسم المفتي، ۲۷ مخ)

داسې ښکاري چې مفتي محمدولي صاحب په قرآن پوهنه کې تر خپلو امامانو یو قدم وړاندې تللی او یا کېدای شي دغو علماوو له غیرمقلدینو سره مینه درلوده چې له همدې امله یې تقلید غندلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر حال؛ دا خو ستاسو کورنۍ لانجه ده، موږ نه پوهېږو چې څوک رښتينی او څوک دروغجن دی؟! مګر اوس تحقيقي ځواب ته غوږ شه!

ښاغلي مفتي محمدولي ته به وو ایم چې یا خو په عربي ژبه ودود نه پوهېږي، یا عارفانه تجاهل کوي او یا غواړي عوام تېرباسي. بېشکه په قرآن کريم کې د تقليد لپاره د اتباع لفظ کارول شوی، له دې نو دا ولې لازمه شوه چې تقليد او اتباع یو شی دي؟ راشه وګوره په قرآن کريم کې د سمک ماهي لپاره د لحم لفظ کارول شوی دی، همدارنګه په قرآن کريم کې د مدينې (ښار) لپاره د قريه (کلي) لفظ استعمال شوی دی، نو ايا په دې سره ماهی او غوښه، ښار او کلی سره یو شول؟ نه؛ هېڅکله نه!

راشه! زه دې د عربي ژبې په ځينو داسې الفاظو خبر کړم چې په یوه وخت کې د څو معناوو لپاره استعمالېږي. ځينې وختونه خو یو لفظ د خپل ضد لپاره هم استعمالېږي. د قرء لفظ وګوره په عربي کې د حيض او طهر دواړو لپاره استعمالېږي. ايا اوس ته دا وايې چې حيض او طهر یو شی دی او د دواړو تر منځ هېڅ توپير نشته؟ همدارنګه مولیٰ لفظ په عربي کې د بادار لپاره هم استعمالېږي او د مريي لپاره هم. همدارنګه جارية په عربي کې کنيزې ته هم وايي او مينځې ته هم. همدا ډول عين په عربي کې سترګې ته هم وايي، چينې ته هم او سرو زرو ته هم.

زما په اند د مفتي صاحب د پوهېدو لپاره دا څو بېلګې بس دي. ايا اوس به هم مفتي محمدولي صاحب دا وايي چې مالک، مريی، کنيزې، مينځه، سترګه، چينه او سره زر یو شی دي؟!.

حقيقت دا دی چې د ځای په بدلون د لفظ په معنا کې هم بدلون راځي، لکه څرنګه چې د مريي لپاره د مولا د لفظ په کارېدلو له هغه مالک او له مالکه مريی نه جوړېږي، همدارنګه د تقليد لپاره د اتباع په کارېدو تقليد د رسول اطاعت نه، بلکلې هماغه تقليد دی.

هو! دا یوه خبره شته چې د دواړو ښکاره بڼه سره ورته ده، خو په حقيقت کې د دواړو تر منځ د ځمکې او آسمان توپير دی. لکه څنګه چې د اوبو او بولو ښکاره بڼه یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، خو په حقیقت کې یو پاک او بل ناپاک دی. له همدې امله ټولو امامانو رحمهم الله له دې ناپاکۍ څخه د ځان پر ژغورنه ډېر ټینګار کړی دی. راشه وګوره ! په دې دعوه کې یوازې زه نه یم، بلکې ډېرو مخکنیو علماوو هم د تقلید او اتباع تر منځ توپیر کړی دی.

د (التقلید واحکامه) کتاب لیکوال سعد بن عبد العزیز الشثري لیکي:

التقلیدالتزام المکلف مذهب غیره بلاحجة. اماالاتباع فهوماثبت علیه حجة. وممن قال بذالک ابن خویذ منداد، وابن عبدالبر، وابن القیم، والشاطبي وغیرهم. (جامع بیان العلم، ۲ ټوک، ۱۴۳۲ مخ. الاعتصام ۳۴۲ مخ. اعلام الموقعین، ۲ ټوک، ۱۸۲ مخ)

ژباړه: تقلید پر ځان له دلیل پرته د یو چا د مذهب التزام دی. اتباع د هغه څه نوم دی چې دلیل ولري دا توپیر ابن خویذمنداد، ابن عبدالبر، ابن القیم، امام شاطبي او نورو بیان کړی دی.

همدارنګه امام ابن عبدالبر رحمه الله پر دې د امت د علماوو اجماع نقل کړې او وایي:

اجمع الناس علی ان المقلدلیس معدودا من اهل العلم وان العلم معرفة الحق بدلیله، فان الناس لایختلفون ان العلم هوالمعرفة الحاصلة عن الدلیل وامابدون الدلیل فانما هو التقلید. (اعلام الموقعین، لومړی ټوک، ۱۷ مخ. مختصرجامع بیان العلم وفضله باب فسادالتقلید ونفیه، ۲۹۲-۳۰۴ مخونه)

ژباړه: خلکو پر دې اتفاق کړی چې مقلد د علماوو په ډله کې نه شي شمېرل کېدای، ځکه علم هغه دی چې حق په دلیل سره وپېژندل شي، له همدې امله خلکو په دې کې هېڅ اختلاف نه دی کړی چې علم هغه معرفت دی چې له دلیله حاصل شي او له دلیل پرته هغه تقلید دی.

همدا وجه ده چې تر ننه هېچا د رسول اکرم ﷺ د اتباع تعریف په تقلید سره نه دی کړی. که مو باور نه کېږي نو د هر مفسر تفسیر، په عربي وي؛ که په بله ژبه، د مقلد وي، که د غیرمقلد، درواخلئ او وګورئ چې هېچا هم د اتباع لفظ؛ چې له رسول سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

استعمال شوی وي، په تقلید سره نه دی ترجمه کړی. ځکه اتباع یوازې په رسول پورې خاصه ده او له هغه پرته د بل چا پیروي تقلید دی.

د میر صاحب له لوري موسیٰ علیه السلام د خضر علیه السلام مقلد ګڼل

دی لیکي: کله چې د الله جل جلاله په امر موسیٰ علیه السلام خضر علیه السلام ته ورغی، نو د مقلدانه ادابو په پرځای کولو یې وویل:

هَلْ اَتَّبِعُکَ عَلی اَنْ تُعَلِّمَنِيْ مِمَّاعَلِمْتَ رُشْداً.

نو موږ یې ترجمه داسې کوي: ایا زه په دې شرط ستا تقلید کولای شم چې ته ما ته له خپل علمه یو څه رشد او هدایت وښیې؟.

ځواب: ښاغلی میرمحمد صاحب ستاسو د عبارت لومړنۍ برخه له دویمې سره ټکر ده. تاسو وویل چې موسیٰ علیه السلام د الله جل جلاله په امر د خضر علیه السلام حضور ته ورغی، نو ثابته شوه چې د هغه حضور ته د موسیٰ علیه السلام ورتګ د الله جل جلاله په امر و، او تاسو باید پوه شئ چې د الله جل جلاله په امر کوم کار کېږي، هغه اتباع وي، نه تقلید. تاسو چې په خپلو الفاظو کې د مقلدانه ادابو د پرځای کولو خبره کړې، دا صرف ضد او عناد دی.

وړاندې په تلو یې د مقلد او متبع دواړه الفاظ کارولي دي، ځکه ده ته معلومه ده چې نبي متبع وي، نه مقلد. نو د دې لپاره چې څوک نیوکه ورباندې ونه کړي، نو له همدې وجې یې د متبع لفظ ذکر کړی دی.

او له دې آیت څخه: هَلْ اَتَّبِعُکَ عَلی اَنْ تُعَلِّمَنِيْ مِمَّاعَلِمْتَ رُشْداً. مقلدانه اداب نه، بلکې د زدکړې اداب ثابتېږي او آیت پخپله هم پر دې معنیٰ دلالت کوي.

د دې آیت په اړه ډېر مفسرین همدا وایي چې د موسیٰ علیه السلام دا سفر د زدکړې لپاره و، نه د تقلید لپاره، او تا ته همدا اوس-اوس څرګنده شوه چې تقلید او علم دوه متضاد شیان دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حيرانتيا خبره خو دا ده چې کوم آيت الله ﷻ په قرآن کريم کې د علم د ارزښت لپاره ذکر کړی، له هماغه آيته ميرمحمد صاحب د تقليد ثابتولو ناکامه هڅه کړې ده.
حقيقت دا دی چې ښاغلي ميرمحمد صاحب د قرآن کريم په الفاظو کې لاسوهنه نه شوای کولای، نو يې په تفسير کې لاسوهنه وکړه. د داسې کسانو په اړه الله ﷻ وايي:
وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِن بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ.

(البقرة، ۵۷ آية)

ژباړه: د دوی يوه ډله داسې ده چې د الله ﷻ کلام اوري، وروسته تر هغه چې پرې پوه شي، تحريف پکې کوي او دوی پوهېږي.
وروسته ليکي: په دې سره خضر علیه السلام موسی علیه السلام ته وويل د تقليد او اتباع لار ډېره ستونزمنه ده، ته به تنګ پرې ونه کړای شې او د همت په بايللو به د تقليد اداب له لاسه ورکړې او ورته ويې ويل: (انک لن تستطع معی صبرا) يعنې ته زما سره د صبر کولو توان نه لرې.
ځواب: درنو لوستونکو ! تاسو په قرآن کريم کې د ميرمحمد صاحب څرګنده لاسوهنه وليده. اوس موږ له ده څخه پوښتنه کوو چې ده خضر علیه السلام ته کومې خبرې منسوبې کړې، هغه د قرآن کريم په کوم آيت کې شته، په کوم حديث کې راغلې دي او که خضر علیه السلام په خوب کې درته ويلي دي؟ موږ خو وړاندې داسې فکر کاوه چې مقلدين يوازې په امام ابوحنيفة رحمه الله پسې دروغ وايي، په دې خبر نه وو چې مقلدين په تعصب کې پر انبياء کرامو او اولياوو هم دروغ تړي. فلعنة الله على الكاذبين
سره له دې چې د خضر علیه السلام له خوا موسی علیه السلام ته د (انک لن تستطع معی صبرا) ويلو سبب پخپله په قرآن کريم کې موجود دی. هغه دا چې په وړاندې تلو به خضر علیه السلام کوم کارونه کوي، هغه ټول د ظاهري شريعت مخالف دي او يو رسول څنګه کولای شي چې د شريعت مخالف کار وزغمي؟ له همدې وجې خضر علیه السلام وړاندې لا هغه ته خبرداری ورکړی و، چې ته به زما پر هغو کړنو چې د شريعت مخالفې وي، صبر کوې. دا د هماغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيسې حقيقت دی چې ميرمحمد صاحب د تقليد جامه وراغوستې وه. د زيات تفصيل لپاره تفسير ابن کثير، ۳ ټوک، ۱۵۲ مخ، تفسير قرطبي له ۱۳ څخه تر ۲۸ پورې، تفسير فتح القدير، ۳ ټوک، له ۴۲۵ څخه تر ۴۳۷ پورې، او تفسير المنير، ۸ ټوک، ۲۸۹ مخ وګورئ)

وړاندې ليکي:

فَلاَ تَسْأَلْنِي عَن شَيْءٍ حَتَّى أُحْدِثَ لَکَ مِنْهُ ذِکْرًا.

يعنې ته تر هغو زما څخه د هېڅ شي پوښتنه مه کوه، څو چې زه پخپله درته ونه وايم.

د امام د تقليد معنی همدا ده چې مقلد له هغه څخه د هېڅ شي پوښتنه نه شي کولای.

ځواب: ښاغليه ! په دې آيت کې دا څرنګه ثابته شوه چې د دليل مطالبه نشته؟ هو ! دا ثابته شوه چې د دليل په غوښتنه کې بيړه په کار نه ده، لکه د (حتی احدث) لفظ چې همدا معنا افاده کوي. دا سې ښکاري چې د تقليد پټې دې پر سترګو دا سې غوړېدلې چې د قرآن په هر ځای کې تقليد درته ښکاري، له دې پرته بل څه نه وينې.

ښاغلی ميرمحمد ! د موسیٰ عليه السلام دا واقعه ستا د مذهب مخالفه او زموږ تائيد دی. ته لږ قرآن کريم په غور ولوله ! او دا خبره له هېڅ عالمه پټه نه ده چې موسیٰ عليه السلام په هر ځای کې له خضر عليه السلام څخه د دليل غوښتنه کړې ده چې تا دا کار ولې وکړ؟ سورة کهف لږ په دقت ولوله ! له دې واقعې څخه موږ دا درس تر لاسه کوو چې که هر کار د شريعت مخالف وليدل شي، نو دليل وغواړئ، بلکې قرآن کريم موږ په ټينګه همدې دريځ ته هڅوي. لکه چې وايي: وَلاَ تَقْفُ مَا لَيْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ. يعنې د هغه څه پيروي مه کوه چې په اړه يې علم نه لرې. بل ځای الله جل جلاله وايي: قُلْ هَـذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَاْ وَمَنِ اتَّبَعَنِي. (يوسف، ۱۰۸ آية)

ژباړه: ورته ووايه ! دا زما لار ده، زه او زما پيروان په پوهه الله ته بلنه کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی میرمحمد صاحب! قرآن کریم خو وايي د دين هېڅ کار له دليل پرته مه کوئ! او دا کار يوازې د نبي او مجتهد نه دی، بلکې د هر هغه چا دی چې د نبي د پيروي دعوه کوي، ځکه په قرآن کريم کې د (من اتبعني) الفاظ راغلي چې وايي: هر څوک چې د نبي پيروي کوي، د هغه دنده دا ده چې په پوهه او بصيرت سره کار کوي. په ړندو سترګو پر مخ نه ځي، بلکې په دنيا کې چې هر انسان د دين کوم کار کوي، له هغه څخه د دليل غوښتنه د قرآن کريم حکم دی.

الله ﷻ ويلي دي:

قُلْ هَاتُواْ بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ.

يعنې ورته ووايه که تاسو رښتيني ياست؛ دليل مو راوړئ.

درنو لوستونکو! اوس تاسو پخپله پرېکړه وکړئ چې د قرآن کريم امر ومنو، که د ميرمحمد صاحب؟! ميرمحمد صاحب خو وايي تقليد وکړئ، دليل مه غواړئ او د الله ﷻ وينا ده چې له دليل پرته عمل مه کوئ! دا سې ښکاري چې ميرمحمد صاحب له الله ﷻ سره جګړه کوي. د الهي قوانينو ردولو او خپلو کرغېړنو اصولو پلي کولو ته يې ملا تړلې ده.

د اعتبار له لفظ څخه د قياس معنا اخيستل

ووجوب الاعتباراى القياس حکم مع انه ليس من افعال الجوارح. (التوضيح والتلويح، ۳۲ مخ)

ژباړه: د اعتبار (قياس) وجوب د الله ﷻ امر دی، خو سره له دې هغه د بدن د غړو فعل نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د احنافو دعوه دا ده چې الله ﷻ ويلي دي: (فاعتبروا يا اولی الابصار) يعنې قياس وکړئ، نو له دې آيت څخه معلومه شوه چې قياس فرض دی. (اصول البزدوي، ۲۵۰ مخ. نورالانوار، ۲۲۴ مخ)

اوس راشئ وګورو چې د احنافو دا دعوه تر کومه ځايه رښتينې ده؟ په سورة المؤمنون کې الله ﷻ فرمايي:

وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً. (مؤمنون، ۲۱ آية)

يعنې ستاسو لپاره په څارويو کې عبرت دی.

که د احنافو له قانون سره سم دلته د عبرت معنا په قياس وشي، نو مطلب دا شو چې ستاسو لپاره په څارويو کې قياس دی.

معنا يې دا شوه چې څاروي څه کوي، تاسو هم هغه کوئ. نه په خوراک او څښاک کې څه بنديز شته؛ څه چې مو زړه غواړي هغه کوئ او نه په واده او نکاح کې، څرنګه چې مو زړه غواړي نکاوې کوئ. په څه ډول چې له حيواناتو سره څه حساب او کتاب نه کېږي، همدارنګه له تاسو سره هم نه کېږي. زما په اند هېڅ حنفي په دې قياس عمل نه کوي. په همدې سورة نور کې الله ﷻ وايي:

يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ. (النور، ۴۴ آية)

ژباړه: الله ﷻ شپه او ورځ اړوي-رااړوي بېشکه په دې کې د عقل د خاوندانو لپاره عبرت دی.

احناف به دلته قياس پر چا کوي؟ يقيناً پر شي يې هم نه شي کولای، که يې کوي، نو هم به پر الله ﷻ دروغ وايي. اعاذنا الله من الافتراء عليه

په سورة يوسف کې الهي وينا ده:

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ. (يوسف، ۱۱۱ آية) يعنې د دوی په کيسو کې د عقل د خاوندانو لپاره عبرت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دلته هم د عبرت له لفظه د قیاس معنا و اخیستل شي، نو مطلب دا شو چې لکه څنګه چې د یوسف علیه السلام ورونو خپل کشر ورور څاه ته وغورځاوه، تاسې هم له خپلو کشرانو ورونو سره همدا چلند کوئ او لکه څنګه چې هغوی خپل ورور خرڅ کړ، تاسې هم خپل ورور خرڅ کړئ، خو احناف په دې قیاس هم عمل نه کوي.

علامه ابن حزم الاندلسي رحمة الله علیه لیکي:

فلم یستح هولاء القوم ان یسمواالقیاس اعتبارا. (الاحکام فی اصول الاحکام، ۲ ټوک، ۳۸۷ مخ)

یعنې دا خلک په دې شرمېږي هم نه چې پر قیاس د اعتبار نوم ږدي. اِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ.

حیرانوونکې خبره خو لادا ده چې وایي:

لوعمل بالحدیث لانسدباب الرأئ. (نورالانوار، ۱۷۹ مخ)

یعنې که (د غیرفقیه صحابي) په حدیث عمل وشي، نو د رایې دروازه به بنده شي.

علامه ابن حزم الاندلسي رحمه الله لیکي:

ولاعلم احدقط فی اللغة التي بهانزل القرآن ان الاعتبار هوالقیاس. (الاحکام فی اصول الاحکام، ۲ ټوک، ۳۸۷ مخ)

یعنې په کومه ژبه چې قرآن کریم نازل شوی؛ هېچا د اعتبار له لفظه د قیاس معنا نه ده اخیستې.

الله جل جلاله مورږ ته د دې لویو آسمانانو او ځمکو په جوړولو کې پر خپل ستر ځواک او ده چې له خپلو دښمنانو سره څه معامله کړې پر هغوی د فکر او تدبر امر کړی دی، څو مورږ پوه شو چې الله جل جلاله پر هر څه قادر دی او ټولې چارې په یوازې ډول پر مخ وړي. څوک چې لږ عقل او شعور ولري؛ هغه په دې پوهېږي چې د عبرت د لفظ معنا قیاس نه ده، ځکه په دې سره قرآن کریم ته د دروغو نسبت کېږي، له دې کبله چې یو ځای هم د عبرت لفظ د قیاس په معنا نه دی استعمال شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قیاس بنسټ چا کښېښود؟

زموږ دعوه دا ده چې قیاس شریعت نه، بلکې د الله ﷻ پر نازل کړي شریعت یو تور داغ دی، ځکه په قیاس حلت او حرمت نه ثابتېږي. احناف وایي دوی قیاس د حکم مثبت نه، بلکې د حکم مظهر ګڼي، یعنې قیاس پر یو شي حکم نه شي کولای، کوم شی چې پټ وي هغه څرګندوي.

موږ وایو دا هسې یوه دعوه ده. چیچل د فیل په غاښو کوي، ښکاروي بل څه. که قیاس حکم څرګندولای، ثابتولای یې نه، نو بیا ولې سره مختلف کېدل؟ ځکه حکم خو یو وي، نه دوه او موږ وینو چې پر یوه شي څلور-پنځه حکمونه لګول کېږي. په دې سره ثابته شوه چې قیاس مثبت دی، نه مظهر او په دې خبره ښه سر خلاص کړئ چې پر یو شي د حلال او حرام حکم کول دا یوازې د الله ﷻ کار دی. مقربه ملائکه او رالېږل شوی نبي هم د دې واک او اختیار نه لري چې له خپل ځانه یو شي ته حلال او یا حرام ووایي. مجتهد خو ښېخي دا کار نه شي کولای. مطلب د حلت او حرمت حق نه کوم نبي ته شته، لکه الله ﷻ چې وایي:

یَاَیُّهَاالنَّبِيُّ لِمَ تحَرِّمُ مَااَحَلَ اللهِ لَکَ.

یعنې اې نبي ! ولې هغه څه حراموې چې الله ﷻ درته حلال کړي د ؟ !.

او نه کوم مجتهد ته، لکه الله ﷻ چې فرمایي:

وَلاَ تَقُولُواْ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَـذَا حَلاَلٌ وَهَـذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُواْ عَلَى اللّهِ الْكَذِبَ. (النحل، ۱۱۶ آیة)

ژباړه: یو شي ته پخپله خوله مه وایاست چې دا حلال او دا حرام دی، څو پر الله دروغ وتړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چا چې د قياس په وسيله يو شی حلال او يا حرام ګرځولی، هغه ګواکې پر الله دروغ تړلي دي، ځکه د قياس کولو معنا دا ده چې د دې شي حکم الله ﷻ نه دی نازل کړی، موږ دا حکم پرې کړی دی.

سره له دې چې الله ﷻ وايي:

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ.

يعنې نن مې ستاسو دين درته پوره کړ.

حتى الله ﷻ خپل ګران نبي ته هم د قياس کولو اجازه نه ده ورکړې، بلکې ويلي يې دي:

وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَااَنْزَلَ اللّٰهُ.

يعنې د دوی پخپلمنځي چارو کې په هغه څه پرېکړه کوه چې د الله ﷻ له خوا درته نازل شوي دي.

همدارنګه الله ﷻ فرمايي:

وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ. (المائدة، ۴۴ آية)

ژباړه: چا چې په هغه څه پرېکړه ونه کړه چې الله ﷻ نازل کړي، هماغه کافران دي.

په بل آيت کې د (فأولئک هم الظالمون) الفاظ راغلي دي. په درېيم آيت کې د (فأولئک هم الفاسقون) الفاظ راغلي دي.

دا آيتونه بيا-بيا زموږ توجه دې خبرې ته رااړوي چې که يو څوک له ځانه او يا د مجتهد له لوري د ناسمې فتوا پر بنسټ پر يو شي د حرام يا حلال مهر لګوي، هغه يا کافر، يا ظالم او يا فاسق دی.

د قياس د بطلان لپاره همدا بس ده چې اهل القياس په خپل منځ کې د قياسونو په کولو سره مختلف دي چې له دې کاره الله ﷻ سخته منعه کړې ده.

وَلاَ تَكُونُواْ كَالَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَاخْتَلَفُواْ مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ الْبَيِّنَاتُ. (آل عمران، ۱۰۵ آية)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: لکه هغه کسان دا سې مه کېږئ چې د واضحو دلايلو تر راتلو وروسته سره مختلف شول.

په قياس کې اختلاف کول پخپله د دې خبرې دليل دی چې قياس شريعت نه دی، ځکه په شريعت کې اختلاف امکان نه لري، لکه الله ﷻ چې فرمايي:

أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ اخْتِلاَفًا كَثِيرًا. (النساء، ۸۲ آية)

ژباړه: ايا دوی په قرآن کريم کې فکر نه کوي؟ که له الله ﷻ پرته د بل چا له خوا وای؛ دوی به ډېر اختلاف پکې موندلی وای.

په تقليد کې خو خبره تر اختلاف پورې محدوده نه ده، بلکې پر بېلابېلو ډلو وېشل شوي دي چې له دې کاره شريعت په کلکه منعه کړې ده. د بېلګې په ډول شوافع وايي:

د دربيو وېښتانو په مسح کولو سره د سر مسحه صحيح کېږي.

احناف وايي: که د سر دريمه برخه مسحه نه شي، اودس نه کېږي.

خو ماليکيان بيا وايي نه؛ د لومړنيو اودس صحيح دی، نه د دويمې ډلې، بلکې تر څو چې د ټول سر مسحه ونه شي، د هغه اودس نه صحيح کېږي.

دويمه بېلګه: احناف وايي که يو څوک د الله اجل او يا الله اعظم په ويلو نيت وتړي، نو د هغه لمونځ صحيح کېږي، خو د شوافعو په اند هغه بې لمانځه دی، څو چې د الله اکبر لفظ ونه وايي، لمونځ يې صحيح نه دی.

دريمه بېلګه: احناف وايي د هبې او تمليک په لفظ نکاح صحيح ده، سړی او ښځه د دې الفاظو په ويلو مېړه او مېرمن ګرځي. کوم اولاد چې يې وشي، هغه حلال دی او که په دواړو کې يو مړ شي، ژوندی د ميراث حق لري.

خو شوافع وايي د نکاح او تزويج له لفظ پرته نکاح نه صحيح کېږي. که دی جماع وکړي، هغه زنا ده. له دې جماع څخه چې يې کوم اولاد وشي، هغه حرام دی او که په دوی کې يو مړ شي، ژوندی د مېراث حق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درنو لوستونکو ! تاسو وليدل چې د قياس د مالکانو په قياسونو کې څومره د ځمکې او آسمان توپير او اختلاف دی. په بله وينا د قياس خاوندان دا ويل غواړي چې الله ﷻ او د هغه رسول ﷺ موږ ته نه د اوداسه بشپړه طريقه راښوولې، نه د لمانځه او نه د نکاح يا واده؛ چې له امله يې موږ قياس ته اړ يو.

سره له دې چې الله ﷻ ويلي دي: (اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ) يعنې نن مې تاسو ته ستاسو دين در بشپړ کړ.

همدارنګه فرمايي:

وَأَطِيعُواْ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَلاَ تَنَازَعُواْ فَتَفْشَلُواْ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُواْ إِنَّ اللّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ. (آل عمران، ۴۶ آية)

ژباړه: د الله ﷻ او د هغه د رسول اطاعت کوئ، اختلاف مه کوئ، کنه بې زړه به شئ، قوت به مو له منځه لاړ شي او صبر کوئ؛ بېشکه الله ﷻ له صبرکوونکو سره دی.

همدارنګه د رسول اکرم ﷺ وينا ده:

لاتختلفوا فتختلف قلوبکم.

يعنې اختلاف مه کوئ، که نه زړونه به مو سره مختلف شي. (نسائي، ۲ ټوک، ۹۰ مخ. مستدرک حاکم، لومړی ټوک، ۷۲۵ مخ)

خو په مذهب کې پر پاتېدو او تقليد کولو اختلاف پر موږ واجب دی. اورمرو به موږ اختلاف کوو، که څه هم څرګند آيت او يا صحيح حديث زموږ د دريځ مخالف وي. الله ﷻ دې هدايت راته وکړي. آمين !

پورته مو ثابته کړه چې قياس دين نه دی، ځکه قياس نه د الله ﷻ امر دی، نه د رسول اکرم ﷺ. الله ﷻ خو موږ ته وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ.

(النساء، ۵۹ آیة)

ژباړه: که مو په یو شي کې اختلاف شو، نو الله او رسول ته یې وسپارئ، که پر الله او د اخرت پر ورځ ایمان لرئ.

دا خو څرګنده خبره ده چې قیاس ته رجوع کول نه الله ﷻ ته رجوع ده او نه رسول اکرم ﷺ ته او الله ﷻ دا هم ویلي چې په وینا او کړنه کې تر الله او د هغه تر رسول مه وړاندې کېږئ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ. (الحجرات، ۱ آیة)

ژباړه: اې هغو کسانو چې دوی ایمان راوړئ، تر الله او د هغه تر رسول مه مخته کېږئ.

اساسي خبره دا ده چې رسول اکرم ﷺ هېڅکله نه پخپله قیاس کړی او نه یې صحابه کرامو ته د هغه تربیه او تعلیم ورکړی دی، سره له دې چې الله ﷻ وايي:

وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَى (۳) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى. (النجم، ۳-۴ آیة)

ژباړه: دی له ځانه خبرې نه کوي، دا نه ده؛ مګر وحې ده چې ده ته وحې کېږي.

څوک چې وايي محمد ﷺ له ځانه خبرې کړې دي، د هغوی قول په دې آیت سره مردود دی.

بله خبره دا ده چې دا د رسول اکرم ﷺ د فرمان مخالف کار دی.

عن مالک بن انس رحمه الله یقول: الزم ماقاله رسول الله ﷺ فی حجة الوداع (امران ترکتمافیکم لن تضلوا ماتمسکتم بهما کتاب الله وسنة نبیه. (اعلام الموقعین)

له امام مالک رحمه الله څخه روایت دی چې ویلي یې دي: هغه خبره ټینګه ونیسئ چې رسول الله ﷺ په حجة الوداع کې کړې وه، هغه دا چې: ما تاسو ته دوه شیان پرېښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي، که تاسو په هغوی پسې ټينګ لاس ونيسئ، هېڅکله به بېلارې نه شئ، هغه د الله ﷻ کتاب او د هغه د نبي سنت دي.

همدارنګه ابن عبدالبر پخپل کتاب جامع بيان العلم کې نقل کوي چې رسول اکرم ﷺ ويلي دي:

لاتهلک امتي حتی تقع فی المقايس فاذا وقعت فی المقايس فقدهلکت. (مختصر جامع بيان العلم وفضله ۲۵۰)

يعنې زما امت به تر هغو هلاک نه شي چې په قياسونو کې نه وي واقع شوی، کله چې په قياسونو کې واقع شي، نو هلاک شو.

له دې څخه د سپينې ورځې په شان جوته شوه چې د مسلمانانو مرجع صرف قرآن کريم او صحيح نبوي سنت دي، لکه الله ﷻ چې فرمايي:

فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ. (سورة النساء، ۵۹ آية)

ژباړه: که مو په يو شي کې اختلاف شو، نو الله او رسول ته يې وسپارئ، که پر الله او د اخرت پر ورځ ايمان لرئ.

ټول امت پر دې متفق دی چې د اختلاف پيدا کېدو په صورت کې قرآن او نبوي سنت ته رجوع واجبه ده، ځکه دا د قرآن کريم امر دی او ټولو مفسرينو ترې همدا معنا اخيستې ده چې د رسول اکرم ﷺ په ژوند کې ده ته رجوع اړينه وه او د ده تر وفات وروسته د ده سنت ته رجوع ضروري ده.

خو راشئ مونږ مو له يوه داسې سړي سره آشنا کړو چې په اصولو او فروعو کې د احنافو مرجع دی او د هغه د کتابونو له لوستلو پرته هېڅ حنفي مفتي يا قاضي کېدای نه شي، بلکې يو ځوک تر هغو مجتهد کېدای هم نه شي چې د ده کتاب المبسوط يې نه وي ياد کړی، دا سړی د علامه سرخسي په نوم يادېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګورئ هغه په دې آيت کې د قياس ثابتولو لپاره څومره څرګند ده لاسوهنه يا تحريف کړی دی. پخپل کتاب کې، چې د (اصول سرخسي) په نوم مشهور دی، ليکي:

فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ. ان المراد به القياس الصحيح والرجوع اليه عندالمنازعة، وفيه بيان ان الرجوع اليه يكون بامرالله وامرالرسول ولايجوزان يقال المرادهوالرجوع الى الكتاب والسنة. (اصول السرخسي ۲۱۲۹)

ژباړه: د احنافو دا لوی عالم وايي: په پورتني آيت سره ثابته شوه چې له دې څخه د مخالفت په وخت کې صحيح قياس ته رجوع کول مراد دي او په دې کې دا ويل شوي چې دا رجوع به د الله او رسول په امر وي او دا خبره ناسمه ده چې له دې څخه مراد قرآن او سنت ته رجوع کول دي.

درنو لوستونکو! دا خبره تر ځمکې او آسمان هم درنه ده چې له قرآن او سنت څخه قياس مراد شي. دا د دوی ديندارۍ او الهي وېره ده چې د خپل مذهب د اثبات لپاره په قرآن کې له لاسوهنې هم ډډه نه کوي، خو دوی دا خبره له پامه غورځولې چې په قرآن کريم کې په لاسوهنه دوی د يهودو او نصاراوو تقليد کوي، نه د امام ابو حنيفة رحمه الله، چې په اړه يې الله ﷻ په قرآن کريم کې وايي:

يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَنَسُواْ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِ. (مائده، ۱۳ آية)

ژباړه: دوی کلمې له خپله ځايه اړوي او دوی ته چې کوم نصيحت شوی و، د هغه لويه برخه يې هېره کړې ده.

د نسفي تفسير ليکوال ليکي چې د تحريف مطلب دا دی: (يفسرونه بغير ماانزل) يعنې د نزول خلاف به له ځانه تفسير کوي. (تفسيرالنسفي، لومړی ټوک، ۳۱۲ مخ)

راشئ اوس مو په نورو خطرناکو لاسوهنو خبر کړم. مولوي محمودالحسن ديوبندي چې په شيخ الهند هم پېژندل کېږي، د خپل کتاب په (۱۰۳) مخ کې دا آيت په څرګند ډول تحريف کړی، اصل آيت خو دا ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ.

خو ښاغلي يو ازې د تقليد ثابتولو لپاره د (اولی الامر) لفظ پکې زيات کړی او ليکي، له همدې کبله الله ﷻ وايي:
فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ.

خو د حيرانتيا خبره دا ده چې تر ننه هېڅ حنفي عالم پر هغه نيوکه نه ده کړې.
همدارنګه مولوي محمودالحسن ديوبندي په سنن ابي داؤد کې هم لاس وهنه کړې ده. امام ابوداؤد پخپل کتاب کې د (باب من رأئ القرأة اذالم يجهر) په نوم يو باب ايښی دی، خو شيخ الهند دا باب داسې تحريف کړی او ليکلي يې دي: (باب من کره القرأة بفاتحة الکتاب اذاجهرالامام)
د همدې تحريف د ثابتولو لپاره يو بل تحريف ته مجبور شوی او ليکلي يې دي: دا باب په يو بل ډول هم ثابت دی، (باب من ترک القرأة فيماجهرالامام). حال دا چې په نړۍ کې د ابوداؤد په بله هېڅ نسخه کې له مجتبايي پرته دا عبارت نشته. (وګورئ کتاب الردود، ۲۴۱-۲۴۲ مخونه)
همدارنګه شبلي نعماني حنفي له ايمانه د عمل بېلولو لپاره په آيت کې د (واو) پر ځای د (فا) حرف زيات کړی دی او وايي (فا) د وروسته والي معنا ورکوي چې په دې ډول د عمل درجه تر ايمان وروسته شوه.
اصل آيت دا دی:
ومن يؤمن بالله وعمل صالحا. (الطلاق، ۱۱ آية)
يعنې څوک چې پر الله ايمان راوړي او نېک عمل وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو ده داسې تحريف کړی: ومن يؤمن بالله فيعمل صالحا. (وګورئ کتاب الردود ، ۲۴۸ مخ)

همدارنګه په کراچي کې ادارة القرآن والعلوم الاسلاميه هم په مصنف ابن ابي شيبه کې د تحت السرة لفظ ورزيات کړی دی، خو په دې سره تر نامه لاندې لاس نيول ثابت شي. (مصنف ان ابي شيبه، لومړی ټوک، ۳۹۰ مخ)

حال دا چې د دې ادارې تر وجود وړاندې په دنيا کې د مصنف هېڅ داسې نسخه نه وه چې دا لفظ دې پکې وای.

همدارنګه محمودالحسن ديوبندي صاحب په سنن ابي داؤد کې يو بل حديث چې په هغه کې د (عشرين ليلة) لفظ دی، ده په حاشيه کې هغه په عشرين رکعة سره بدل کړی دی، څو شل رکعته تراويح ثابتې شي، سره له دې چې تر دې وړاندې په ټولو نسخو کې د (عشرين ليلة) لفظ ثابت دی. (وګورئ کتاب الردود ، ۲۵۸ مخ) همدا د دغو بزرګانو دينداري او تقوا ده.

کوم کسان چې په دين کې لاسوهنه او تحريف کوي، د هغوی په اړه الهي فرمان دی:

لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ. (المائده، ۴۱ مخ)

يعنې د دوی لپاره په دنيا کې سپکاوی او په آخرت کې ستر عذاب دی.

الله ﷻ دې موږ ټول په قرآن کريم او نبوي احاديثو کې له تحريفه وساتي. آمين !

اوس راشئ وګورئ د قياس موجد څوک دی او بنسټ يې چا اېښی دی؟ ابليس لعين ته د الله ﷻ وينا ده:

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلاَّ تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَاْ خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ.

(الاعراف، ۱۲ آية)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: الله وويل: کله چې ما امر درته وکړ؛ څه شي د سجدې له کولو منعه کړې؟ شيطان وويل: زه تر ده غوره يم، زه دې له اوره پيدا کړی يم او دی دې له خټې پيدا کړی دی.

د دې آيت په تفسير کې عبدالله بن مسعود ﷺ، حسن بصري او محمد بن سيرين رحمة الله عليهما وايي:

اول من قاس ابليس فاخطأفي القياس فمن قاس الدين برأيه قرنه مع ابليس.

(تفسير کبير، ۴ ټوک، ۲۹ مخ. تفسير قرطبي، ۴ ټوک، ۱۱۰ مخ)

ژباړه: اول قياس ابليس وکړ چې پکې خطا شو، نو چا چې په دين کې قياس وکړ، الله به يې له شيطان سره ملګری کړي.

په دې ډول ابليس قياس وکړ، تېروته او د قياس کوونکو امام شو. (د زيات تفصيل لپاره سنن دارمي باب تغيرالزمان ومايحدث فيه او د امام فخرالدين رازي تفسير کبير وګورئ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې یو اسلام

۱- الهي وینا ده:

إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللّهِ الإِسْلاَمُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوْتُواْ الْكِتَابَ إِلاَّ مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَن يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللّهِ فَإِنَّ اللّهِ سَرِيعُ الْحِسَابِ. (آل عمران، ۱۹ آیة)

ژباړه: بېشکه د الله په نزد (مقبول) دین اسلام دی، هغو کسانو چې کتاب ورکړل شوی و، تر هغه وروسته اختلاف وکړ چې علم ورکول شو پخپل منځ کې د سرکښۍ له کبله څوک چې د الله په آیتونو کافر شي، بېشکه الله چټک حساب کوونکی دی.

۲- بل ځای الله ﷻ وايي:

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلاَمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ. (آل عمران، ۸۵ آیة)

ژباړه: څا چې له اسلام پرته بل دین قبول کړ، نو الله ﷻ به يې ورڅخه قبول نه کړي او دی په آخرت کې له تاوانیانو څخه دی.

۳- همدارنګه الهي فرمان دی:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِيَ أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ. (البقرة، ۱۸۵ آیة)

ژباړه: روژه هغه میاشت ده چې خلکو ته هدایت کوونکی قرآن پکې نازل شوی دی.

۴- بیا هم الهي فرمان دی:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ. (الانبیاء، ۱۰۷ آیة)

ژباړه: ته مو ټولو خلکو ته لېږلی یې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درنو لوستونکو !

۱- په پورتنیو آیتونو کې لومړني دوه آیتونه دا وايي چې اسلام یوازې یو او هماغه د الله په نزد د قبول وړ دی او ځوک چې له دې پرته د بل دین په لټه دی، د هغه دین مردود دی.

۲- له دریيم آیته دا معلومیږي چې الله ﷻ د انسانانو د هدایت لپاره یوازې یو قرآن رالیږلی، نه دوه.

۳- له دریيم آیته دا معلومیږي چې الله ﷻ د ټولې نړۍ د لارښوونې لپاره محمد ﷺ د وروستي نبي په توګه رالیږلی، بل هیڅ نبي نشته. له دغو دریو اصولو سره هیڅ مسلمان اختلاف نه لري.

درنو لوستونکو !

په یاد لرئ؛ څرنګه چې د ټولو الله، نبي او قرآن یو دی او ځوک چې دوه اسلامه مني، هغه د ټولو په نزد د قرآن او احادیثو په رڼا کې کافر دی. همدارنګه الله ﷻ چې لوېدیځوالو ته کوم حکم رالیږلی، هغه د ختیځوالو لپاره هم دی او کوم حکم چې د عربو لپاره وي، هغه به د عجمو لپاره هم وي. ځوک چې وايي نه ! د افغانانو لپاره یو حکم او د عربو لپاره بل حکم دی، د سعودیانو لپاره یو حکم او د پاکستانیانو لپاره بل حکم دی، نو هغه ګواکې دا ویل غواړي چې الله ﷻ دوه شریعته نازل کړي دي. پر یوه یې د سختۍ حکم نازل کړی، پر بل یې د آسانۍ، یو چا ته یې یو شی حلال کړی، بل ته یې حرام کړی دی، د یو چا لپاره یې یو شی روا کړی او د بل لپاره یې ناروا کړی دی. لکه متعصب امین کاړوي حنفي چې ویلي دي: د سیمې د اختلاف په وجه د حلال او حرام، روا او ناروا په اړه اختلاف کول صحیح دي. نعوذبالله !

الله ﷻ هیڅکله داسې نه کوي، ځکه دا دوه ډول چارې په الهي شریعت کې اختلاف ثابتوي، حال دا چې الهي شریعت له اختلافاتو پاک دی، چې قرآن کریم پخپله د دې شاهدي ورکوي.

أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ اخْتِلاَفًا كَثِيرًا. (النساء، ۸۲ آية)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايا دوی په قرآن کريم کې فکر نه کوي؟ که له الله ﷻ پرته د بل چا لـه خوا وای، دوی به ارومرو ډېر اختلاف پکې موندلی وای.

همدارنګه الله ﷻ وايي:

وَلاَ تَكُونُواْ كَالَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَاخْتَلَفُواْ مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُوْلَـئِكَ لَهُمْ عَـذَابٌ عَظِيمٌ. (آل عمران، ۱۰۵ آية)

ژباړه: د هغو کسانو په څېر مه کېږئ چې د څرګندو دلايلو تر راتلو وروسته يې سره اختلاف وکړ، د همدوی لپاره لوی عذاب دی.

دلته دې څوک دا نيوکه نه کوي چې دا ډول اختلافات خو د صحابه کرامو ﷺ تر منځ هم وو، نو بيا خو دا وعيد د دوی لپاره هم دی؟ موږ وايو هېڅ صحابي داسې متعصب نه و چې د قرآن کريم او حديث تر وړاندې کېدلو وروسته به هم پر خپله رايه او نظر کلک ولاړ و، بلکې سمدستې به يې خپله رايه پرېښوده، قرآن کريم او نبوي سنت به يې خپل کړل، خو مقلدين د دې پر خلاف دي، بلکې د خپل نظر د ثابتولو لپاره په قرآن کريم او نبوي سنت کې تحريف هم کوي، لکه وړاندې چې يې مثالونه تېر شول. له همدې وجې صحابه کرام ﷺ په دې وعيد کې داخل نه دي.

اوس راشئ دا وګورو چې د مقلدينو دا دعوه تر کومه ځايه سمه ده چې زموږ تر منځ د حلال او حرام اختلاف نشته، بلکې د افضل او غيرافضل اختلاف دی. تر بيان وروسته تاسو پخپله پرېکړه وکړئ چې دا د حلال او حرام اختلاف دی، که د افضل او غيرافضل؟ په ياد لرئ چې په اسلام کې دننه د ټولو علماوو په اتفاق يو شی حلال او يا حرام، پاک او يا ناپاک، روا او يا ناروا وي. په يوه شي کې د دواړو يو ځای کېدل امکان نه لري. لکه امام شافعي رحمه الله چې وايي: (الاقوال كثيرة والحق واحد) يعنې قولونه ډېر دي، خو حق يو دی. اوس به د طهارة په مسايلو کې ځينې مثالونه وړاندې کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(الف) **حنفي مذهب**:

۱- په اوداسه کې نيت ته اړتيا نشته.
۲- بې ترتيبه اودس صحيح دی.
۳- د قي او وينې په وتلو اودس ماتېږي.
۴- په خوله او پوزه کې له اوبو اچولو پرته غسل نه صحيح کېږي.
۵- د عورت په لمسولو اودس نه ماتېږي.

(ب) **شافعي مذهب**:

۱- له نيت پرته اودس نه صحيح کېږي.
۲- بېله ترتيبه اودس نه کېږي.
۳- په وينه او قي اودس نه ماتېږي.
۴- په خوله او پوزه کې له اوبو اچولو پرته غسل صحيح کېږي.
۵- د ښځې او عورت په لمسولو اودس ماتېږي.

درنو لوستونکو!

تاسو ولوستل چې د مذهبي کړيو تر منځ د افضل او غير افضل اختلاف دی، که د حلال او حرام؟ که يو سړی د حنفي فقهې له مسئلې سره سم اودس کوي، نو اودس يې شوی، خو د شافعي فقهې له نظره د هغه اودس صحيح نه دی.

يعنې که دا سړی لمونځ وکړي، نو د احنافو په اند د هغه لمونځ صحيح دی، خو د شوافعو په اند د هغه لمونځ صحيح نه دی، ځکه دا سړی د هغوی له نظره بې اودسه دی. لنډه دا چې د شافعي لمونځ په حنفي او د حنفي لمونځ په شافعي پسې نه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ب) اوس راشئ د لمانځه مسایلو ته:

حنفي مذهب:

۱- په الله اعظم، الله اجل، الله الرحمن او لااله الاالله سره هم لمونځ شروع کېدای شي.

۲- د فاتحې له ویلو پرته لمونځ صحیح دی.

۳- د قهقهې په کولو اودس ماتېږي.

۴- په لمانځه کې تعدیل ارکان فرض نه دی.

۵- د تشهد په اندازه کښېناستلو سره لمونځ صحیح دی، که څه هم تشهد او درود ونه ویل شي.

۶- د سلام ویلو پر ځای په خوراک او څښاک کولو او یا هوا ایستلو لمونځ صحیح کېږي.

شافعي مذهب:

۱- له الله اکبر پرته په بل لفظ لمونځ شروع کول صحیح نه دي، که نه لمونځ باطل دی.

۲- له سورة الفاتحې پرته لمونځ نشته.

۳- په قهقهه سره یوازې لمونځ فاسد ېږي، اودس پر خپل حال پاتې دی.

۴- له تعدیل ارکان پرته لمونځ نه کېږي.

۵- څو چې تشهد او درود ونه ویل شي، لمونځ نه کېږي.

۶- له سلام پرته په بل شي لمونځ پای ته نه رسېږي، بلکې لمونځ باطل دی.

اوس تاسو پخپله پرېکړه کولای شی چې ایا د دغو مذهبونو تر منځ د روا او ناروا اختلاف دی، که د افضل او غیر افضل؟!.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج) تاسو په نکاح کې هم ځينو مسايلو ته پام وکړئ:

حنفي مذهب:

۱- د بيعې او هبې په لفظ سره نکاح تړل کېدای شي.

۲- له ولي پرته نکاح صحيح ده.

۳- په زور سره طلاق واقع کېږي.

۴- د ځلورمې ښځې په عده کې د ننه د هغې له خور سره نکاح نه شي کېدای.

۵- په شهوت سره د يوې ښځې په لمسولو د هغې مور او خور دواړه حرامېږي.

شافعي مذهب:

۱- د نکاح او زواج له لفظ پرته نکاح نه صحيح کېږي.

۲- له ولي پرته نکاح باطله ده.

۳- په زور طلاق نه واقع کېږي، بلکې نکاح پر ځای پاتې ده.

۴- د ځلورمې ښځې په عده کې د ننه د هغې له خور سره نکاح کېدای شي.

۵- په شهوت سره د يوې ښځې لمسول؛ نه د هغې خور حراموي؛ نه مور، بلکې هغه سړی له هرې يوې سره نکاح کولای شي.

درنو لوستونکو !

ايا دا دوه اسلامه نه دي؟ ايا دا شيان امت اتحاد ته رابولي، که ډلو-ډلبازيو ته؟ د خپلمنځي مينې بلنه ورکوي، که د کرکې؟ همدا وجه ده چې نن اسلامي امت پر ډلو-ټپلو وېشل شوی او يو پر بل نيوکې کوي.

له همدې کبله مونږ د ټولې نړۍ له مقلدينو څخه هماغه هيله کوو چې الله ﷻ څوارلس سوه کاله وړاندې د هغه وخت له مسلمانانو څخه کړې وه:

فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ.

يعنې که مو په يو شي کې اختلاف راغی، نو الله او رسول ته يې وسپارئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(هـ) د خوراک او څښاک په شيانو کې څو مثالونه:

حنفي مذهب:

۱- په سمندري حيواناتو کې له ماهي پرته نور ټول حرام دي.
۲- له شرابو پرته د بل نشه يي شي پر خوړلو حد نشته.
۳- د پسه يا غوايي تر حلالولو وروسته که يې له نسه مړ بچی راووزي، نو د هغه خوراک حرام دی.
۴- که ذبحه کوونکی قصداً (بسم الله) پرېږدي، نو حلال شوی حيوان مردار دی.

شافعي مذهب:

۱- په سمندر کې چې هر څه دي، د هغوی ټولو خوراک حلال دی.
۲- هر نشه يي شی حرام دی او په خوړلو يې حد لازمېږي.
۳- د حيوان په نس کې بچی د هغه په حلالېدو حلالېږي او خوراک يې صحيح دی.
۴- که د حيوان حلالوونکی قصداً (بسم الله) پرېږدي او که په هېره، په دواړو صورتونو کې هغه حيوان حلال دی.

دلته مو په لنډ ډول د دغو دوو مذهبونو تر منځ د اختلاف څو بېلګې راوړې، که نه د اختلافاتو سمندر خورا ژور او پراخ دی.

هدف مو دا و چې د مذهبونو تر منځ د حلال او حرام، روا او ناروا، باطل او حق اختلاف دی، نه د افضل او غير افضل. فافهم ولاتکن من الغافلين

الله ﷻ ويلي دي:

وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا. (الاحزاب، ۷۱ آية)

يعنې چا چې د الله او د هغه د رسول اطاعت وکړ، هغه لويه بريا ومونده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاسو څخه څو پوښتني:

۱- په قرآن کريم، صحيح حديث او په څلورو امامانو کې د يوه په قول تقليد ثابت کړئ !. ګورئ په ياد لرئ چې شخصي تقليد به ثابتوئ، ځکه ستاسو دعوه همدا ده.

۲- ستاسو په فکر د اجتهاد دروازه بنده شوې ده، اوس نه څوک مجتهد کېدای شي او نه د اجتهاد اړتيا شته، نو ستاسو په اند ؛ چې کله عيسی عليه السلام ځمکې ته راشي، نو هغه به په کوم مذهب وي؛ حنفي، مالکي، شافعي او که حنبلي؟.

۳- امام ابو حنيفة رحمه الله تر مجتهد کېدو وړاندې مقلد و ، که غيرمقلد ؟ که مقلد و ، نو د چا تقليد يې کاوه؟ او که نه و ، نو معلومه شوه چې غيرمقلد و.

۴- د امام ابو حنيفة رحمه الله د مذهب تر خپرېدو وړاندې خلکو د چا تقليد کاوه؟ که يې نه کاوه، بيا خو هغوی غيرمقلدين شول. همدارنګه د مالکي، شافعي او حنبلي مذهبونو تر خپرېدو وړاندې د دغو مذهبونو پلويانو د چا تقليد کاوه؟.

فَإِن لَّمْ تَفْعَلُواْ وَلَن تَفْعَلُواْ فَاتَّقُواْ النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ.

لنډه دا چې تقليد يو نوی شی دی چې ورو-ورو يې د خلکو په زړونو کې ځای پيدا کړ، آن هغوی يې په قرآن کريم او نبوي صحيحو احاديثو کې لاسوهنې او تحريف ته اړ ايستل. اعاذالله جميع المسلمن منه

مصادر او مراجع:

(۱) القرآن الکريم
(۲) الاحکام فی اصول الاحکام لابن حزم رحمه الله
(۳) ارشادالفحول للشوکاني رحمه الله
(۴) اصول السرخسي
(۵) اصول البزدوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٦) الاعتصام للشاطبي رحمه الله
(٧) اصول الكرخي
(٨) اربعين النووي
(٩) اعلام الموقعين لابن قيم رحمه الله
(١٠) تيسيرالتحرير
(١١) تفسير ابن كثير
(١٢) تفسيرالقرطبي
(١٣) تفسيرالمنير للدكتور وهبة الزحيلي
(١٤) التفسيرالكبير للامام رازي
(١٥) تفسيرالجلالين للامام سيوطي رحمه الله
(١٦) تسهيل اصول الشاشي
(١٧) التوضيح والتلويح
(١٨) التقليدواحكامه لسعدبن عبدالعزيزالشثري
(١٩) التفهيمات الالهية للشاه ولي الله رحمه الله
(٢٠) الجامع الصغير للسيوطي رحمه الله
(٢١) جامع بيان العلم وفضله لابن عبدالبر رحمه الله
(٢٢) حجة الله البالغة للشاه ولي الله دهلوي رحمه الله
(٢٣) حاشيه حسامي
(٢٤) روح المعاني للالوسي رحمه الله
(٢٥) الردودلبكربن عبدالله ابوزيد
(٢٦) زادالمعاد
(٢٧) سنن ابي داؤد
(٢٨) سنن الدارمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲۹) سنن ترمذي
(۳۰) سنن ابن ماجه
(۳۱) سنن النسائي
(۳۲) شرح عين العلم
(۳۳) شرح عقود رسم المفتي
(۳۴) شرح السنة للبغوي
(۳۵) صحيح البخاري
(۳۶) عقدالجيد
(۳۷) الفقه الاكبرللامام شافعي رحمه الله
(۳۸) فتاوى امداديه
(۳۹) فتح القدير للشوكاني
(۴۰) الفقه الاسلامي وادلته
(۴۱) الموطاللامام مالک رحمه الله
(۴۲) مستدرک للحاکم
(۴۳) مشكاة المصابيح
(۴۴) مسلم الثبوت
(۴۵) مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح
(۴۶) المحلى بالاثارلابن حزم الاندلسي رحمه الله
(۴۷) نورالانوار
(۴۸) نفع الكبير
(۴۹) الهدايه
(۵۰) ردالمحتار

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library